Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 4 (14330) | 1974 оной январиин 5, суббото | Сэн 2 мүнгэн

1974 оной түсэбые дүүргэлгэ, үлүүлэн дүүргэлгэ хадаа энэ табан жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ хэрэгтэ тодорхойлхы удха шанартай байхаһаа гадна, мүн экономическа хүсэ шадалай саашанхи ургалта хангахаар, ерэхэ табан жэлдэ арад зоной баян дэлгэр, болбосон байдалай хэм хэмжээе улам дээшэлүүлхэ бата бэхи үндэһэ һуури табихаар шухала алхам болохо.

(ПАРТИДА, СОВЕТ АРАДТА КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ХАНДАҺАН ХАНДАЛГАҺАА).

***

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДЭЙ ХАНДАЛГЫЕ БҮГЭДӨӨРЭН ДЭМЖЭНЭБДИ

КРАСНОЯРСК. (ТАСС). Красноярска хизаарай партийна организациин эдэбхитэдэй суглаан январиин 3-да ондо боложо, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй дүнгүүдые, хизаарай коммунистнуудай зорилгонуудые зүбшэлһэн байна.

Дотоодын ба гадаадын политикын талаар партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлхын тула КПСС-эй Центральна Комитедэй, ЦК-гай Политбюрогой эрхилһэн ажал ябуулгые, Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ доторхи һанамжа дурадхалнуудые суглаанда хабаадагшад бүгэдөөрэн нэгэн һаналтайгаар һайшаан дэмжэә.

Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэл Красноярска хизаарай үйлэдбэриин хүсэнүүдые саашадань хүгжөөлгын шухала шата болоһон байна гэжэ партиин крайкомой нэгэдэхи секретарь П. С. Федирко, Норильска горно-металлургическа комбинадай директор Б. И. Колесников, «Красноярскалюминстрой» трестын хабсаргагшадай бригадир В. Р. Маматов, КПСС-эй Хакасай обкомой нэгэдэхи секретарь А. И. Крылов болон бусад тэмдэглэбэ. Промышленна продукци худалдаха жэлэйнгээ түсэб дүүргэһэн, продукци үйлэдбэрилгэеэ ехэдхэһэн, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлһэн байна. Таряа, мяха, һү ба хүдөө ажахын бусад продуктнуудые гүрэндэ худалдаха даабаряа хизаарай совхоз, колхозууд амжалтатайгаар дүүргэә.

Суглаарагшад дутуу дундануудые тэмдэглээд, эдэнние усадхан зайсуулха шухала гэжэ мэдүүлбэ. Бии байгаа арга боломжонуудаа һайнаар ашаглабал, шэнэ ехэ зорилгонууд амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ.

Эдэбхитэдэй суглаанда хабаадагшад баталан абаһан тогтоол доторoo КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй шиидхэбэриие бүрин һайшаагаад, 1974 ондо абаһан уялгачуудаа, хараалһан түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргэхын тула хизаарай коммунистнууд, бүхы ажалшад мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гээд найдажа байһанаа элирхэйлэн мэдүүлээ.

***

УЛААН-ҮДЭ. (ТАСС). Буряадай партийна эдэбхитэдэй суглаан январиин 3-да боложо, КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленумэй дүнгүүдые, областной партийна организациин зорилгонуудые зүбшэн хэлсэбэ. Гадаадын ба дотоодын политикын талаар партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тула КПСС-эй Центральна Комитедэй, ЦК-гай Политбюрогой эрхилһэн ажал ябуулгые ехэтэ һайшаан, Пленум дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн үгэ соохи һанамжа дурадхалнуудые бүрин дэмжэә.

КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь А. У. Модогоев, барилгашадай бригадир, Социалис Ажалай Герой Б. А. Полторацкий, Кабанскын совхозой директор А. И. Хмелев, КПСС-эй Яруунын райкомой нэгэдэхи секретарь К. А. Албашеев болон бусад суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, промышленностиин, хүдөө ажахын хүдэлмэриин үрэ дүнгүүдые согсолһон, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ промышленна предприятинуудай, барилгын ба транспортын эмхинүүдэй коллективүүдэй абаһан уггамжын түсэб-уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын тула арга боломжонуудаа бүрин ашаглаха тухай тэмдэглэбэд.

1974 ондо арадай ажахын түсэбүүдые дүүргэхын, үлүүлэн дүүргэхын түлөө ажалшадай мүрысөөе Буряадай партийна организацинууд, бүхы коммунистнууд толгойлхо байха гэжэ суглаанда хабаадагшад КПСС-эй ЦК-е найдуулна.

Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгын хэблэлдэ толилогдомсоор Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, тэрээнтэй тон анхаралтайгаар танилсаа. Зураг дээрэ: бүд нэхэгшэд А. Г. Викторова, Н. Д. Кузнецова ба халаанай мастер Б. Е. Овчинников, саада таладань — бүд нэхэгшэд Е. И. Емельянова, Н. Н. Кошкарева ба Н. Ф. Хуриганова гэгшэд КПСС-эй ЦК-гай Хандалгатай танилсажа байна. С. ЦЫДЫПОВЭЙ фото.

Манай «Коммунизм» колхозой ажалшад юһэдэхи табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэл боложо үгэһэн 1973 онние муу бэшээр түгэсхэбэ. Һү, нооһо худалдалгаар гүрэнэй түсэб амжалтатайгаар бэелүүлжэ шадаа.

Түсэбэй ёһоор 740 центнер һү, 1380 центнер мяха, 53 центнер нооһо гүрэндэ тушааха зэргэтэй байһан һаа, декабриин тэн багаар 865 центнер һүн, 1256 центнер мяхан тушаагдаад байба. Мяханай түсэб шэнэ жэл болотор дүүргэгдэбэ. Тиихэдэ нооһо тушааха түсэб 117 процент дүүргэгдэә.

Манай колхозой малшад, хонишод мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна мүрысөөндэ оролсон 1973 ондо һайн үрэ дүнгүүдые туйлаа. Жэшээнь, ажахын ахалагша хонишон Н. Ц. Осохеев үнгэрһэн үбэлжэлгын үедэ 100 эхэ хониһоо 101 хүрьга абажа түлжүүлээ. Ажалай габьяа харуулһанай түлөө нүхэр Осохеев Ажалай Улаан Тугай орденоор шагнагданхай.

Колхоздомнай һү һаалинч хоёр фермэ бии юм. Социалис мүрысөөндэ 1-дэхи МТФ түрүүлжэ ябана. Балагтын һаалишад барандаа өөһэдынгөө социалис уялганнуудые дүүргэнхэй. Үнгэрһэн арба нэгэн һара соо түс фермын һаалишан Б. Д. Цыренова нэгэ хайнаг үнеэнһээ 940 литр һү һаагаа. Эрхим дүн болоно. Энэ нүхэр аймагай эрхим һаалишан гэжэ тоологдодог. Тиихэдэ Ц. С. Гармаева, Г. Б. Габанова гэгшэд үнеэн бүриһөө 850-яад литр һү һаагаа.

Нёдондо жэл аймаг соогоо үүсхэл гаргаһан энэ фермын коллектив гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө декабриин 1-дэ дүүргэһэн.

Ажахын хоёрдохи фермын хоёр һаалишад өөһэдынгөө социалис уялгануудые мүн лэ дүүргэнхэй. Жэшээлхэдэ, 1971—1972 онуудай аймагай чемпион, аймагай Соведэй депутат, пенсидэ гараад, үшөө хүдэлжэ байһан

АЖАЛШАЛ ЗОН ДАА

Должит Цыреновна Ендонова ноябриин 1-нэй байдалаар һаамхай үнеэн бүриһөө 1000 литр һү һааһан жэшээгэй. Ахын аймаг дотор энэмнай эгээл ехэ үрэ дүн болоно гээшэ.

Колхоздо табан подсосно гүүртэ тоологдоно. Тэндэ баһал ажалша бэрхэ зон хүдэлдэг. Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутат Ж. Т. Унжуевай нэрэ олондо мэдээжэ. Энэ нүхэр жэлһээ жэлдэ 100 үнеэнһээ 80-һаа үсөөн бэшэ тугал абажа дүршэһэн малшан. Үшөө нэгэ һайшаалтай юумэн гэхэдэ, тэрэнэй хүбүүн Сэсэрэн эсэгэтээ хамта мал харана, Цырен-Доржонь адуушанаар гурбадахи жэлээ хүдэлнэ.

Эндэ мүн КПСС-эй гэшүүндэ кандидат Ф. Б. Габанов тушаа магтаалай үгэнүүдые хэлэнгүй гарахын аргагүй. Тэрэнэй һамган Оля Иванова мүн лэ ажалша бэрхэ эхэнэр юм. 1972 ондо нүхэр Габанов 100 һарлаг үнеэнһээ 96 тугал абажа, түлжүүлһэн байна.

Коммунистнууд, областной партийна конференциин делегат Ж. Ж. Бартаев, Н. А. Нюлхаев болон бусад бүхы наһаараа үйлэдбэриин шиидхэхы участок болохо мал ажал дээрэ хүдэлжэ, бусад нүхэдтөө һайн ажалай үльгэр жэшээ харуулжа ябадаг хүнүүд юм.

Ж. САМБЯЛОВ,
Ахын аймагай «Коммунизм» колхозой партбюрогой секретарь.

РЕСПУБЛИКЫН КОЛХОЗ, СОВХОЗУУДАЙ ГҮРЭНДЭ МЯХА, ҺҮ, ҮНДЭГЭ, НООҺО ХУДАЛДАХА ЖЭЛЭЙНГЭЭ ТҮСЭБ ХЭР ДҮҮРГЭҺЭН ТУХАЙ

1974 оной январиин нэгэнэй мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

Аймагууд	Мяхан	Һүн	Үндэгэн	Нооһон
Баргажанай	108	106	117	116
Баунтын	114	100,3	—	—
Бэшүүрэй	100,3	89	128	98
Зэдын	89	106	123	87
Яруунын	105	113	—	105
Загарайн	100	88	294	93
Захааминай	106	113	—	101
Кабанскын	102	102	75	—
Хэжэнгын	111	108	—	104
Хурамхаанай	102	120	—	105
Хяагтын	96	88	137	93
Мухар-Шэбэрэй	85	90	97	85
Ахын	102	117	—	114
Прибайкалиин	101	91	—	—
Хойто-Байгалай	157	163	—	—
Сэлэнгын	102	102	—	100
Түнхэнэй	119	107	105	100,2
Улаан-Үдын	105	96	115	105
Хориин	103	110	152	100,5
Республика бүхыдөө	101	99,8	115	97

Буряадай АССР-эй наимадахи зарлалай Верховно Соведэй долоодохи сесси

БУРЯАДАЙ АССР-эй АРАДАЙ АЖАХЫЕ 1974 ОНДО ХҮГЖӨӨХЭ ГҮРЭНЭЙ ТҮСЭБ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй гүрэнэй түсэблэлгын комиссиин түрүүлэгшэ, депутат И. А. ХАЗАГАЕВАЙ элидхэлһээ

Нүхэд депутадууд!

—Буряадай республикын арадай ажахые 1974 ондо хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй проектые Министрнүүдэй Совет Верховно Соведэй долоодохи сессиин үзэмжэдэ дурадхана, — гээд нүхэр Хазагаев элидхэлээ эхилбэ. — Гол зорилгонуудыень тодорхойлон, дээрэһээ республикамнай 1974 ондо тогтоогдожо үгэһэн тоо баримтанудтай, юһэдэхи табан жэлэй даалгабаринуудтай зэрилдүүлагдан, тус проект бэлдигдээ. Тиихэтэй хамта министерствэнүүд болон ведомствэнүүдэй, нютагай партийна ба советскэ зурганнуудай дурадхал һанамжанууд, мүн республикын арадай ажахын һалбаринуудай табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэл соо туйлаһан ажал хэрэгүүдынь анхаралда абтаа.

Республикымнай арадай ажахые юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ хүгжөөхэ түсэб совет арадай ажалай болон политическэ ехэ дэбжэлтын үе сагта зүбшэгдэжэ байна. Партиин XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар совет хүнүүдэй туйлаһан ехэ амжалтануудые дүнлэн хаража, һаяхан үнгэрһэн КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленум, СССР-эй болон РСФСР-эй Верховно Соведүүд оронойнгоо арадай ажахые 1974 ондо хүгжөөхэ түсэбүүдые, гүрэнэй бюджедүүдые баталан абаа. Партиин Центральна комитедэй Пленум дээрэ Леонид Ильич Брежневэй хэлэһэн дэлгэрэнгы, тодорхой үгэ соо уласхоорондын байдалай, оронoймнай ажахын хүгжэлтэ тухай гүнзэгы тайлбари хэгдэжэ, дүн гаргагдаһан, советскэ экономикые саашадань хүгжөөхэ нөөсэнүүд, арга боломжонууд элирүүлэгдэһэн байна.

Бүхы оронoймнай болон Россин Федерациин арадай ажахые хүгжөөхэ 1973 оной түсэб хэр зэргээр дүүргэгдээб, шэнэ ондо ямар зорилго табигданаб гэжэ нүхэр Хазагаев тобшо тэдыгээр хэлээд, үнгэрһэн зун 50 жэлэйнгээ ойн баярые тэмдэглэһэн, Эхэ оронойнгоо үндэр шагналда хүртэһэн Буряадай ажалшад табан жэлэй түсэб даалгабаринуудые амжалтатай һайнаар бэелүүлхые эршэмтэйгээр оролдоо гэжэ тэмдэглэнэ.

Саашань элидхэлшэ 1971—1973 онуудта республикынгаа арадай ажахын һалбаринуудай хүгжэлтын дүнгүүд, 1974 оной зорилгонууд тухай дэлгэрэнгыгээр тогтобо.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ БА ТРАНСПОРТЫН ХҮГЖЭЛТЭ

Даб дээрэхи дүнгүүдэй ёһоор, республикымнай промышленность дүн дээрээ гурбан жэлэйнгээ түсэб 101,5 процент дүүргээ, продукциинь ургалта, 1970 онойхитой сасуулхада, 32 процент дээшэлээ гэхэ гү, али тодорхойлон хэлэбэл, 1973 ондо үйлэдбэрилэгдэһэн бүхы промышленна продукци 1.200 миллион түхэригһөө дээшэ гараа. Түсэбөө гадуур 50—55 миллион түхэригэй продукци наймаанда ябуулагдаа.

Республикын Министрнүүдэй Соведтэ мэдэлтэй нютагай промышленность 1971—1973 онуудта хараалагдаһан түсэбөө 100,7 процент дүүргэжэ, даалгабаринаа гадуур 1,5 миллион түхэригэй продукци худалдаа.

Олонхи предприятинууд жэлһээ жэлдэ түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэнэ. Улаан-Үдын авиацонно, прибор бүтээлгын, Тимлюйн цементын, асбоцементнэ заводууд, «Электромашина», «Теплоприбор» заводууд, Улаан-Үдын нарин сэмбын, нооһо угаадаг фабриканууд, һүнэй промышленностиин үйлэдбэриин нэгэдэл, нютагай промышленностиин министерство, түлишын промышленностиин управлени болон бусад түрүү зэргэдэ ябана.

Республика доторнай гурбан жэлэй туршада электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгэ 370 миллион киловатт-часаар ехэ болоо, прибор болон автоматизациин хэрэгсэл бүтээлгэ 81 процентээр, шифер — 23,9 миллион условно плиткээр, цемент 30 мянган тонноор, трикотаж гадар хубсаһан — 212 мянган хэһэгээр дээшэлээ. Мүн бусадшье продукци үйлэдбэрилгэ, тэрэ тоодо соёлой, ажаһуудалай, гэр байрын хэрэглэлэй эд бараануудые гаргалга 6,3 процентээр нэмээ гэхэ гү, али үнгэрһэн жэл соо 27,9 миллион түхэригтэ хүргэгдөө. Мүнөө республикымнай олохон предприятинуудта улад зоной үргэн хэрэглэлэй эд бараануудые бүтээн гаргалга эмхидхэгдээ.

Түсэбтэ табан жэлэй үнгэрһэн саг соо промышленна хэдэн шэнэ предприяти цех, участогууд ашаглалгада оруулагдаа. Тэдэнэй дунда Улаан-Үдэдэ хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг завод, кондитерай болон макароной фабриканууд, Бабушкин городто оёдолой фабрика гэхэ мэтэ баригдаа.

Үнгэрһэн хоёр жэл, юһэ һарын туршада промышленна предприятинуудтамнай 3312 хэһэг бүтээсэ ехэтэй шэнэ станок, машинанууд, элдэб түхеэрэлгэнүүд тодхогдоо, автоматическа болон конвейернэ 98 түхеэрэлгэ ашаглалгада үгтөө. Машина, приборнуудые бүтээлгэдэ, металл болбосоруулгада техническэ дэбжэлтэ үлэмжэ һайнаар туйлагдана. 1972 ондо шэнэ техникые ашаглаха талаар 205, үйлэдбэриин эмхидхэл ба технологиин—556 хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ, эрдэм-шэнжэлэлгын 15 хүдэлмэри гүйсэдхэгдөө. Эдэ болон бусад хэмжээ ябуулгануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлһэнэй ашаар жэл соо 4,6 миллион түхэригэй арьбалалта хэгдээ гэхэ гү, али 770 хүдэлмэришэд алмагдажа, ондоо шухала участогуудта эльгээгдэһэн байна.

Гурбан жэлэй туршада бүхы янзын транспортын шэрэһэн ашаанай хэмжээн 38 процентээр, пассажирнуудые зөөлгэ 11 процентээр дээшэлээ. Түмэр замай Улаан-Үдын отделени гурбан жэлэйнгээ түсэб бүхы гол шэглэлнүүдээрнь амжалтатайгаар дүүргээ.

Түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ республикымнай промышленность болон транспортын хүдэлмэришэдэй урда ехэ зорилго табигдана. Бүхыдөө республикымнай худалдаанда эльгээгдэхэ промышленна продукци 87,5 миллион түхэригөөр дээшэлүүлэгдэжэ, 1.292 миллион түхэригтэ хүргэгдэхэ гэхэ гү, али жэл соо 7,2 процентээр нэмээгдэхэ болоно. Тэрэ тоодо республикын Министрнүүдэй Соведтэ мэдэлтэй промышленность продукци худалдалгаяа 6,4 процентээр нэмээжэ, 90,1 миллион түхэригтэ хүргэхэ ёһотой.

Ургалтын дунда зэргын хэмжээнһээ ехэ продукци худалдаанда эльгэхэ зорилготой предприятинууд гэбэл: судна-бүтээлгын завод—13,4 «Бурятмясопром» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэл—12, прибор бүтээлгын завод—10,2, «Электромашина» завод — 9,5, ой модоной ажахын министерствын предприятинууд—14,7 процентээр дээшэлүүлхэ хараатай.

Соёлой, ажаһуудалай хэрэглэмжын эд бараануудые гаргалга 1974 ондо 10,3 процентээр дээшэлжэ, 3,0 миллион түхэригтэ хүргэгдэхэ.

Ашаа зөөлгын эрьесэ 1,6 процентээр ургажа, хамта дээрээ 21,2 миллион тонно ашаан шэрэгдэхэ. Пассажирнуудые зөөлгэ 2,8 процент дээшэлхэ ёһотой.

Промышленность болон транспортын саашанхи хүгжэлтын эдэ зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлхын тулада социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, үйлэдбэридэ үшөө ашаглагдаагүй байһан нөөсэ, арга боломжонуудые элирүүлэн хэрэглэхэ, предприятинуудай коллективүүдэй дунда үдэр бүриин эмхидхэлэй хүдэлмэри тон һайнаар ябуулжа шухала гэжэ элидхэлшэ дурадхана.

Үнгэрһэн жэлнүүдэй дүнгүүд дээрэһээ абажа харахада, үшөөл олон предприяти түсэбөө дүүргээгүй.

Хориин, Хүрбын леспромхозууд, Байгалай модоной бааза гурбан жэлэй туршада үйлэдбэрилгынгөө даалгабари бэелүүлжэ шадаагүй. Эдэ болон бусад гээгдэжэ ябадаг коллективүүд гурбан жэлэй туршада 30 миллион түхэригэй продукци гүрэндэ дутуу үгөө.

Зохихо министерствэнүүд болон ведомствэнүүдэй зүгһөө халуун анхарал, туһа дэмжэлгэ хандуулагдажа, предприятинуудай гээгдэхэ ябадалтай шангаар тэмсэхэ шухала, бүхы коллективүүд һараһаа һарада, кварталһаа кварталда үйлэдбэриингөө даабаринуудые дүүргэжэ, бултадаа жэгдэ һайнаар хүдэлхэ зэргэтэй.

Шухала нэгэ зорилго — саг үргэлжэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хэрэг болоно. Үйлэдбэрэе техническэ талаар үргэлжэдэнь шэнэдхэн һэльбэһэнэй, ажалай эмхидхэл, журам эрид һайжаруулһанай үндэһөөр түрүү предприятинууд ехэхэн амжалтануудые туйлана. Прибор бүтээлгын заводые абаад үзэе. Гурбан жэлэй туршада ажалайнгаа бүтээсэ 60 процент дээшэлүүлээ, худалдаанда ябуулһан продукциингаа хэмжээе 70 процентээр нэмээгээ, ашаг олзоёо 3,2 дахин арьбадхаа.

Гэхэтэй хамта бүхы дээрээ республикамнай ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгээр түсэбтэ даалгабариһаа гээгдэжэ ябана. Гурбан жэлэй туршада түсэбэй ёһоор 27,4 орондо 26,2 процентээр ажалай бүтээсэ дээшэлүүлэгдээ. Энэ гээгдэлэй гол шалтагааниинь гэбэл, үйлэдбэрилгые техническэ талаар үргэлжэдэнь шэнэдхэхэтээ хамта, зарим предприятинууд ажалай эмхидхэлэй асуудалнуудые һулаар шиидхэнэд. «Забайкаллес» комбинадые абаад үзэе. Предприятинуудынь технологическа талаар яһала һайн хангалгатай байбашье, абаһан шэнэ техникээ гүйсэд хэрэглэнэгүй. Ажалай саг гээхэ ябадал ехэ хохидолдо ороно. Статуправлениин мэдээсэһэнэй ёһоор, комбинадай предприятинуудта үнгэрһэн жэлэй түрүүшын хахадта урда тээхитэй сасуулхада, 7515 үдэр хаягдаһан гэхэ гү, али нэгэ хахад дахин ехэ болоһон. Имагтал энэ шалтагаанаар комбинат 720 мянган түхэригэй продукци дутуу абаһан байха юм. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэбөө дүн дээрээ дүүргээгүй ушарһаа 6 миллионһоо дээшэ түхэригэй продукци гүрэндэ үгтөөгүй байна. Модо отолхо, ойе галай аюулһаа хамгаалха гурим хазагайруулһанай түлөө комбинат мүн лэ бага бэшэ гарзада унана.

Предприятинуудайнгаа үнгэрһэн жэлэй бодото үрэ дүнгүүдһээ зохихо тобшолол хэжэ, «Забайкаллес» комбинадай хүтэлбэрилэгшэд үлэһэн саг соо гээгдэлээ усадхажа, бүхы предприятинуудаараа табан жэлэйнь түсэбүүдые заатагүй дүүргүүлхын түлөө эрид шууд оролдохо уялгатай. Бусадшье гээгдэжэ ябаһан предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ иимэ эрилтэ табигдана.

Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэтээ хамта продукциин шанарые һайжаруулгын ехэ удха шанартайе элидхэлшэ саашань хэлэнэ.

Һайн шанартай продукци гаргаха талаар олохон предприятинууд дүй дүршэлөөр баян боложо байнхай. Жэшээнь, «Электромашина» завод гүрэнэй шанарай тэмдэгтэй 13 янзын электродвигательнүүдые бүтээнэ. Мүн эрхим шанартай продукци «Теплоприбор» завод, нарин сэмбын фабрика болон бусад предприятинууд улам ехээр гаргадаг болоо.

Теэд иимэ жэшээнүүд үсөөн, гүрэнэй стандартда хүрэхэгүй, шанар муутай продукци гаргаха ябадал олон. Шанарайнгаа муу дээрэһээ хэрэглэгшэдтэ гологдоһон продукциин хэмжээн үнгэрһэн 1973 ондо доошоо ороогүй. Нютагай промышленностиин министерствын предприятинуудай худалдаа наймаанда эльгээһэн оёмол хубсаһан, галантерейн зүйлнүүд шанараараа муу һэн туладаа наймаанда гүйсэгүй, 1973 оной октябриин 1-нэй байдалаар худалдаа наймаанай министерствын мэдээсэһэнэй ёһоор, баазанууд болон магазинуудта 830 мянган түхэригэй тиимэ эд бараан миил хэбтэнэ. Мүн эдеэ хоолой промышленностиин министерствын гаргаһан продукци, хилээмэн, макарон гэхэ мэтэ баһал шанараараа муу гүүлдэг. Тиин үнгэрһэн жэлэй 9 һарын туршада голодоһондо гаргагдаһан макароние абаад үзэбэл, урзанданайхиһаа нэгэ хахад дахин ехэ болоо.

Продукциин һайн шанарай түлөө шангаар тэмсэхэ саг тулаа.

Улам үргэдхэгдэжэ байгаа үйлэдбэри транспортын хангалгада бүри ехэ эрилтэ табина. Гэхэ зуура, транспортын хүдэлмэридэ бага бэшэ дутагдалнууд бии.

Ниитэ хэрэглэлэй автомобильнуудай управлени 1973 оной 9 һарынгаа түсэб ашаа шэрэлгээр 732 мянган тонно дутуу дүүргээ. Имагтал автомашинануудые ашаглалгын коэфициент хэмжээнэй бага (0,551 байгаа гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаһанһаа 12 процент доогуур) байһан ушарһаа 416 мянган тонно арадай ажахын ашаан дутуу зөөгдөө.

Үзэгдэһэн дутагдалаа усадхахын тулада автомашинануудай ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд эрид хэмжээнүүдые абаха уялгатай. Ашаа тээхэ, буулгаха хүдэлмэрие түргэдхэхын түлөө оньһон техникые хэрэглэхэ ехэ шухала гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН ХҮГЖЭЛТЭ

Шэнэ 1974 он мүн лэ республикын хүдөө ажахын саашанхи хүгжэлтын жэл болохо зэргэтэй.

Табан жэлэй үнгэрһэн гурбан жэл соо сагай уларил ехэ таарамжагүй байжа, республикымнай хүдөө ажахыда хүндэхэн байдал тохёолдоо. Тиибэшье колхоз, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдэй, хүдөөгэй бүхы ажалшадай хүсэлэл оролдолгоор, парти болон гүрэнэймнай халуун туһаламжаар тэдэ бэрхэшээлнүүд шууд дабагдажа, хүдөө ажахымнай яһала урагшаа дабшасатай байгаа.

Гурбан жэлэй туршада 41 мянган гектар шэнэ болон боро газар хахалагдажа, таряалангай талмай, тэрэ тоодо орооһото ургамалнуудай тарилга 60,7 мянган гектараар үргэдхэгдөө. Уһалагдаһан, намагһаа хатаагдаһан талмайн хэмжээн дээшэлээ. 7,7 мянган талмайтай уһалууриин газарта һайжаруулагдаһан олон жэлэй бэлшээри байгуулагдаа, хоёр дахин шахуу ехэ минеральна ба нютагай үтэгжүүлгэ хэрэглэгдээ.

(Эхининь. Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Депутат И. А. ХАЗАГАЕВАЙ элидхэлэй түгэсхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Газар элдүүрилгын бүхы хүдэлмэри нэгэл гол зорилгоор — мал ажалай тэжээлэй бааза бэхижүүлхын тулада ябуулагдаа.

Малhаа ашаг шэмыень абаха түсэбөө республика hүөөр, үндэгөөр дүүргээ гэхэ гү, али 1971-73 онуудта жэлдээ дунда зэргээр 219,8 мянган тонно hү hааха даалгабаритай аад, 219,9 мянган тоннодо хүргөө, 157,8 миллион үндэгэнэй орондо 172 миллион үндэгэ суглуулаа. Мяха абалга 10, хартаабха хуряалга — 8, овощ — 32 процентээр урдахи жэлнүүдэйхиhээ дээшэлээ. Эдэ хоолой зүйл гүрэндэ худалдаха түсэбөө hүөөр, үндэгөөр, мал болон шубуу тушаалгаар дүүргэнхэй. Тиихэтээ хамта бүхы түрэлэй малай тоо толгой олошоруулаа, хартаабха болон овощой гектар бүхэнэй ургаса, үнеэн бүхэнэй hаали, тахяагай үндэгэлэлгэ, мяханда тушаагдаhан малай эмидын шэгнүүр нэгэ бага дээшэлүүлээ.

Сагай уларилай таарамжагүй байбашье, 1973 ондо урда жэлэйхи[illegible]э 12 мянган тонно ороо[illegible], 49 мянган тонно хартаабха, 2700 тонно овощ ехээр хуряагдаа.

Хуряагдаhан талмайhаа юрэнхы дээрээ республикамнай гектар бүриhөө 10,5 центнер гэхэ гү, али 1972 онойхиhоо 1,8 центнерээр ехэ ороо[h]о, хартаабха — 26, овощ — 66 центнерээр үлүү хуряагаа.

Ургаса хуряалга сагай уларилай ехэ хашалантай, бэрхэтэй үедэ үнгэргэгдөө. Колхоз, совхозуудай ургасаяа эмхитэйгээр суглуулан абаха хэрэгтэ городуудай, хүдэлмэришэдэй посёлогуудай, аймагуудай түб тосхонуудай ажалшад, студентнэр, hурагшад ехэ туhа хүргөө.

Үнгэрhэн жэлэй дүнгүүдээр Баргажанай аймаг түрүүлжэ ороо[h]о таряа, хартаабха, hү, ноо[h]о, мал, шубуу гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ түсэбүүдые сүм дүүргээ. Баунтын, Яруунын, Захааминай, Кабанскын, Хурамхаанай, Хэжэнгын, Ахын ба Хойто-Байгалай аймагууд малай ашаг шэмэ гүрэндэ худалдаха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргээ, тиихэтээ хамта малайнгаа тоо толгойе олошоруулжа шадаа.

Саашань нүхэр Хазагаев республикын хүдөө ажахые 1974 ондо хүгжөөхэ гол зорилгонууд тухай тогтобо.

Гүрэндэ худалдагдаха хүдөө ажахын продуктнууд гэбэл: 100 мянган тонно ороо[h]о таряан, 30 мянган тонно хартаабха, 25 мянган тонно овощ, 67,5 мянган тонно мал ба шубуун, 121,6 мянган тонно hүн, зачетно шэгнүүрээр 6.900 тонно ноо[h]он тушаагдаха ёhотой. Энэниие дүүргэхын тулада нилээд шангаар хүдэлхэ болгодоно. Юуб гэхэдэ, табан жэлэй дүрбэдэхи, табадахи жэлдэ урдахи жэлнүүдэй гээгдэлые хүсэлдүүлхэ хэрэгтэй.

Тиин табан жэлэй түсэб юрэнхыдэнь дүүргэхын тулада, үлөөшэ хоёр жэлэй туршада дунда зэргээр жэл бүри ороо[h]о тарияанай болон хартаабха хуряалгые 1971-73 онуудтай сасуулхада, 1,8 дахин, мяха — 28 процентээр, hү — 10, ноо[h]о — 20 процентээр дээшэлүүлхэ болонобди. Тиихэдэ ороо[h]о гүрэндэ худалдалгые — 3,1, овощ — 2,9 дахин, хартаабха — 15, мал ба шубуу — 30, hү — 15, ноо[h]о — 36 процент нэмээхээр хараалнабди. Эдэниие заатагүй бэелүүлхэ ёhотойбди, тиихын тулада эмхидхэлэй ехэ хүдэлмэри ябуулха, хүдөө ажахын үйлэдбэриин доторой бүхы арга боломжонуудые элсүүлхэ уялгатайбди гэжэ элидхэлшэ хэлээд, тодорхой ямар хэмжээ ябуулганuудые бэелүүлэлтэйб гэжэ hанамжалба.

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ үндэhэн — таряан ажалые улам hайнаар эрхилхэ шухала. Ургасыень дээшэлүүлхэтэй хамта ороо[h]ото ургамалнуудай талмайе 10 мянган гектараар үргэдхэхэ, 1971-75 онуудта 100 мянган шэнэ болон боро газар хахалха гэhэн КПСС-эй обкомой бюрогой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Советэй тогтоол заатагүй дүүргэхэ.

Хүдөө ажахые ударидан хүтэлбэрилхэ талаар өөhэдынгөө алдуу эндүүнүүдые обёоронгүй, дутуу дунданууддайнгаа шалтагааниие сагай уларилда тохохо hэдэлгэтэй заримашуулые элидхэлшэ шүүмжэлхэ зуураа, Бэшүүрэй аймагые жэшээ болгон харуулаа. Һүүлэй гурбан жэлэй туршада Бэшүүрэй аймагта hү hаали доошоол орожо байнхай. 1973 оной 11 hара соо үнеэн бүриhөө 1511 килограмм hүн hаагдаа гэхэ гү, али 1970 онойхиhоо 100 килограмм бага болоо.

Иимэрхүү байдалнуудта республикын хүдөө ажахын зургаанууд эрид сэгнэлтэ үгэнэгүй, гүрэнэй түсэб дүүргүүлхын тулада гээгдэжэ ябагшадта шанга эрилтэ хэнэгүй. Хэтэрхэдээ хүтэлбэрилэгшэд өөhэдөө буруу замаар ябана. Жэшээлхэдэ, зүгын совхозуудай трестын начальник нүхэр Молчанов Бэшүүрэй аймагтахи «Сибирь» совхозоо hү hаалгаар «хүнгэдхэхын» зорилгоор үнеэдэйнь тоое 600-hаа 400-да оруулан үсөөрүүлхэ тухай зууршалга ябуулhан байна. Тиихэдэ тэрэ юун гэжэ бодооб? Гүрэнэй түсэб дүүргэхэ тухай юрэдөөл hанаагаа зобоогүй. Тиимэл hэн хадань, тус трестын совхозуудшье гүрэндэ hү, мяха, ноо[h]о худалдаха түсэбүүдээ 1973 ондо дүүргээгүй. Республикын совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэл трестын хүдэлмэриие нарин гэдэгээр хинан шалгажа, зохихо хэмжээ абаха бэзэ гэжэ нүхэр Хазагаев хэлэбэ.

Һү hаалгаар республикые юрэнхы дээрэнь абажа харахада, гээд саашань тэрэ үргэлжэлүүлнэ, һүүлэй хоёр жэл соо дабшасань эли бэдо аалиндаhан байна. Энэ hанаа зоборитой үзэгдэл. Үнеэдэй hубайралгые эрид усадхаха, hү hаалииень дээшэлүүлхэ, тоо толгойень олошоруулха талаар зохихо хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ шухала. РСФСР-эй правительствын тогтоо[h]оной ёhоор, 1974 ондо республикадамнай үнеэдэй тоо голгой 7 процентhээ бага бэшээр олошоруулагдаха зэргэтэй.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэй болгохо арга нүхэсэлнүүд тушаа хэлэхэ зуураа, нүхэр Хазагаев нютаг нютагуудай эрхэ байдалда тааралдуулан, үйлэдбэриин хүгжэлтын шэглэл зүбөөр шэлэн олоод, тэрэниие мэргэжэлүүлэн томодхоод, промышленна «үндэhэ hуури дээрэ эмхидхэн ашаглаха гэдэг тон зүб. Энэниие «Птицепромой» трестын шубуунай фабриканууд эли тодоор гэршэлнэ гэбэ. Тэндэ hүүлэй гурбан жэлэй туршада тахяагай үндэгэ абалга 1,8 дахин ехэ болоо.

Үргэлжэдэнь оньhожоруулагдаhан томо комплекснуудые бодхожо, нэгэ газарта мал олоор барижа, эдэлүүлгэ харууhалгыень оньhожоруулан хүнгэдхэхэ, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэг 1974 ондо бүри үргэнөөр үүсхэгдэхэ, шэнэ барилганууд түргэнөөр бодхоогдохо зэргэтэй. Ажахынууд хоорондын зөөри хэрэгсэлээр комплекснуудые бодхоохо ябадал hайшаагдана. Тиихэ зуураа колхоз, совхозууд ажахынгаа али hалбаринуудые хайшаа шэглэлтэйгээр хэдыдэ хүгжөөхэб, алиинь болюулхаб гэхэ мэтэ асуудалнуудые шиидхэхэдээ ехэ яаралгүйгөөр, бодомжотойгоор хандаха, ажахыгаа хохидолдо оруулхагүй, харин ашаг олзыень арьбажуулхыел оролдохо хэрэгтэй.

Ажахынуудта мүнөө бии байгаа арга боломжонуудые hайнаар ашаглабал, үйлэдбэриин элдэб үлүү гаргашануудые болюулха хэмжээнүүдые абабал, ехэхэн нэмэлтэ продукци туйлагдаха байна. Гэхэ зуура, харууhанай мууhаа мал олоор гарзалhаар, гүрэндэ тушаагдаhан малай шадал муу, шэгнүүрынь бага байhаар. Газар эдлэлгэ дээрэ абажа харабал, үhалагдадаг болоод хатаагдаhан газар муугаар ашаглагдана, хуряалгын үедэ ургаса ехээр гээгдэнэ, машина, техникэ hалан муугаар, бүтээсэ багатайгаар хүдэлэгдэнэ. Мал ажалда үүлтэр hайжаруулха, ургаса ехэтэй ургамалнуудай сортнуудые таридаг болохо хэрэг hулаар ябуулагдана.

Колхоз, совхозуудай доторой арга нөөсэнүүдые гүйсэд хэрэглэхын, бүхы ажал хэрэгүүдыень hайжаруулхын тулада республикын хүдөө ажахын министерство, совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэл, тусхай трестнүүд хүдөө ажахын хүгжэлтые ударидан хүтэлбэрилгээ эрид hайжаруулха уялгатай. Малай үбэлжэлгын, хабарай тарилгын бэлэдхэлэй асуудалнуудта мүнөө гол анхаралаа хандуулха шухала. Эдэл асуудалнуудые hайнаар шиидхэhэнhээ 1974 ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ түсэбэй дүүргэлтэ ехэнхидээ дулдыдаха байна.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

Арадай ажахын хүгжэлтын ба арад зоной бай[да]л hуудалай hайжаралгын дабшаса капитальна барилгын хэр зэргэ ябуулагдаhанhаа ехээр дулдыданги байхань элитэ гээд элидхэлшэ hануулна.

Республика доторнай үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада бүхы дээрээ 811 миллион түхэригэй капитальна hомололго ашаглагдажа, промышленность, транспорт оолон хэлхээ холбоондо, хүдөө ажахыда, үйлэдбэрилгэдэ сэхэ хабаатай бэшэ эмхи зургаануудта гол фонднуудынь нилээд hэльбэгдээ. Дээрэ дурдагдаhан шэнэ барилгануудhаа гадна, «Электромашина» «Теплоприбор», Шэнэ Бэрээнэй механическа, Улаан-Үдын локомотив-вагон заhабарилгын заводуудта болон бусад предприятинуудта шэнэ цехүүд, участогууд ашаглалгада оруулагдаа. Хүдөө нютагуудта 29,6 мянган эбэртэ бодо малай, 331,4 мянган хонинной, 33,6 мянган гахайн байранууд болон бусад барилганууд бодхоогдоо.

Ехэ хүсэтэй электрын элшэ дамжуулдаг лини горитойгоор hунаагдажа, хүсэтэ трансформаторна станцинууд баригдажа, промышленность болон хүдөө ажахыда электрын хүсэн улам ехээр хэрэглэгдэдэг болоо.

Үйлэдбэрилгэдэ хамаардаггүй эмхи зургаануудай шэнэ барилгануудhаа дурдабал, олохон hургуулинууд, hургуулида ороодүй үхибүүдэй хүмүүжүүлгын газарнууд, интернадууд, эмнэлгын эмхи зургаанууд болон бусад бүтээгдэжэ, ашаглалгада үгтөө.

Үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада харгы барилгада бага бэшэ мүнгэн гаргашалагдажа, 221 километр автомобильна шэнэ харгы хэгдээ, 1 090 метр утатай хүүргэнүүд, тэрэ тоодо Үдэ, Хёлго, Зэдэ голнууд дээгүүр бодхоогдоо.

Тусгаарлан 1973 ониие абажа харабал, жэл соо 267 миллион түхэригэй капитальна hомололго ашаглагдаа, тэрэ тоодо хүдөө ажахыда 77 миллион түхэриг хэрэглэгдээ. Сэлэнгын ЦКК, Галуута Нуурай ГРЭС, Кабанскын нугаhанай фабрика, Улаан-Үдэ городтохи уhа сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд гэхэ мэтэ томо барилганууд бодхоогдожо үргэлжэлhөөр.

Гэхэ зуура, республикымнай барилгын организацинууд капитальна барилгын түсэб дүүргэнэгүй. 1973 оной 11 hарын даалгабари Буряадай барилгын управлени 94, «Бурятцелинстрой» трест 97,5 процент бэелүүлээ. Иигэжэ барилгын гээгдэлтэйгээр ябуулагдаhанhаа капитальна барилгада hомологдоhон 11,6 миллион түхэриг ашаглагдаагүй үлэшэбэ. Гол фонднуудые ашаглалгада оруулха түсэб ороймдоол 29 процент, тэрэ тоодо республикымнай Министрнүүдэй Советтэ мэдэлтэй предприятинуудта миил 16 процентдэ хүргэгдөө. Иимэ гээгдэнги ябадалай хойшолонгынь ехэ. Нэгэдэхеэр, шэнэ жэлдэ капитальна барилгада мүнгэ hомололго хороогдохо, хоёрдохёор, болзороороо нёдондо ашаглалгада үгтэхэ зэргэтэй барилгануудта нэмэлтэ мүнгэ гаргашалжа, мүнөө жэлэйнгээ барилга хойшонь татаха баатай бологдоно.

Даб дээрэхи мэдээнэй ёhоор, 1974 ондо бүхы дээрээ 312,4 миллион түхэригэй капитальна hомололго манай республикада хараалагдана гэхэ гү, али үнгэрhэн жэлэй барилгада бодотоор ашаглаhан мүнгэнhөө 16,9 процентээр ехэ болоно. Мүнөө жэлдэ ашаглалгада үгтэхэ зэргэтэй шухала барилганууд гэбэл, Буряадай барилгын управлениин үйлэдбэриин технологическа бааза, «Буржелезобетон» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй ханын панельнүүдые хэхэ цех, Кабанскын нугаhанай фабрикын түрүүшын ээлжээн, 60 мянган толгой малай байра, малшадай гэрнүүд, механическа аргаар хубсаhа угаадаг Улаан-Үдын предприяти болон соёл культурын, ажаhуудалай хэрэглэмжын бусад шэнэ барилганууд болоно.

Гадна союзна болон федеративна министерствэнүүдэй мүнгэ hомололгоор бага бэшэ барилга республикадамнай бодхоогдохоор хараалагдана, тэрэ тоодо Забайкалиин шанаржуулгын комбинат, Улаан-Үдын трикотажна фабрика, «Прибайкальский» совхозой гахайн комплекс, Загарайн бройлернуудай фабрика болон бусад.

Шэнэ барилгануудые саг соонь, шанар hайнтайгаар бэелүүлхын тулада республикымнай барилгын организацинууд, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд дутуу дундануудаа эрид шууд усадхан, ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэдэ илангаяа ехээр анхаралаа хандуулха зэргэтэй. Юуб гэхэдэ, үнгэрэгшэ жэлэй 9 hарын дүнгөөр Буряадай барилгын управлениин эмхинүүдтэ ажаллаhан барилгашан бүхэн түсэбэй ёhоор 6,1 мянган түхэригэй хүдэлмэри бүтээхэ аад, 5,1 мянган түхэригэй ажал бүтээhэн гэхэ гү, али 16 процентээр даалгабаряа дүүргээгүй. Иимэрхүү дутагдал мүн «Бурятцелинстрой» трестдэ үзэгдэнэ.

Барилгын аали муугаар ябадаг ушар үшөө ямар шалтагаанhаа болоноб гэхэдэ, барилгада хэрэглэгдэдэг хүсэтэ машина, түхеэрэлгэнүүд үрэ багатайгаар хүдэлэгдэнэ. Жэшээлхэдэ, Буряадай барилгын управлениин эмхинүүдтэхи кранууд сүүдхэдээ 7 час, бульдозернууд 6 час хүдэлнэ гэхэ мэтэ.

Түсэблэлгын журам нягтаар сахихые оролдодоггүйhөө барилгын олохон организаци ехэ хохидолдо ороно, нэгэ барилгаяа дууhаагүй аад, нүгөөдыень эхилнэ, хараалагдаhан проектые хазагайруулна, барилгын шанар муудхаана, hүүлэй hүүлдэ барилгын үнэ сэн ехэ болгоно. Шэнэ барилга захижа хүүлдэг предприяти, эмхи зургаануудай гэмээр барилгын түсэб хожомдуулагдажа табигдана, проектнүүд шанар муутайгаар зохёогдоно. Энээнhээ уламжалан, барилгада бага бэшэ дутагдал ушарна.

Тобшолон хэлэхэдэ, барилга бодхоогшодто, барилга захигшадта эрилтэ дээшэлүүлхэ шухала. Хараалагдаhан саг болзор соонь шанар hайнтайгаар шэнэ барилгануудые түгэсхэжэ, ашаглалгада тушаадаг байха гээшэ арадай ажахые хүгжөөлгын шухала нэгэ зорилго мүн.

АРАД ЗОНОЙ БАЙДАЛ hУУДАЛ

Совет арадай ажабайдалай материальна болон соёл культурын хэмжээе горитойгоор дээшэлүүлхэ гэhэн юhэдэхи табан жэлэй гол зорилгые бэелүүлхэ талаар манай республика доторшье бага бэшэ амжалта туйлагдаа. Үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада улад зоноймнай мүнгэн олзо оршонь 150 миллионhоо үлүү түхэригтэ хүргэгдөө. Рознично худалдаа наймаан 22 процентээр үргэдхэгдэжэ, 1973 ондо 627 миллион түхэригэй эд бараан наймаалагдаа. Улад зоной ажаhуудалай эрилтэнүүдые хангаха талаар 13,9 миллион түхэригэй элдэб янзын хүдэлмэри хэгдээ гэхэ гү, али 1970 онойхиhоо 24 процентээр нэмээ.

Гурбан жэлэй туршада 800 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай шэнэ байранууд ашаглалгада үгтэжэ, 80 мянган хүн hуудал байдалаа hайжаруулаа.

Аймагай болон участково гурбан больница баригдажа, үбшэнтэнэй хэбтэхэ 410 орон нэмээгдээ, Улаан-Үдын Октябрьска райондо поликлиникэ ашаглалгада үгтөө. Аймагуудай зарим больницануудта шэнэ түхеэрэлгэнүүдээр хангагдаhан тусгаар отделени, кабинедүүд эмхидхэгдээ, талмайнь үргэдхэгдөө. Врачнуудай болон дунда эрдэмтэй медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй тоо олошороо.

Юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудай материально-техническэ үндэhэ hууринь hайжараа. Үнгэрhэн жэлдэ 6.512 hурагшадай hууритай шэнэ hургуулинууд, 956 үхибүүдэй байрлаха интернадууд, hуралсалай 4 мастерской, спортын 4 зал баригдажа дүүрээ. Һургуулиин наhа хүрөөгүй үхибүүдэй эмхи зургаануудта хүмүүжэгшэдэй тоо 4.1 мянган хүнөөр олошороо. Мүн эды шэнээгээр hунаагдаhан үдэртэй hургуули болон бүлэгүүдтэ ябадаг үхибүүд олошороо.

Улад зоной соёл культурын, оюун ухаанай эрилтые hайнаар хангахын тулада хэдэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдээ. Ном, газетэнүүдэй тираж дээшэлээ. Радио болон телевизорнүүдэй тоо улам олошороо. Хэдэн кинотеатр, клуб, библиотекэнүүд нээгдээ.

Республикын арад зоной ажабайдалай материальна болон соёл культурын хэмжээе улам дээшэлүүлхэ тодорхой зорилгонууд 1974 оной түсэб соо хараалагдана.

Рознично худалдаа [наймаанай] эрьесэ 7,3 процентээр нэмэжэ, 673 миллион түхэригтэ хүргэгдэхэ, улад зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын хэмжээе урда жэлэйхиhээ 10,7 процентээр дээшэлүүлхэ, тэрэ тоодо хүдөө нютагуудта 14 процентдэ хүргэхэ. Ажалшадай эрилтые hайнаар хангахын тулада министерство, ведомствэнүүд, промышленна предприятинууд үргэн хэрэглэлэй эд бараануудые улам элбэгээр, шанар hайнтайгаар гаргахые оролдохо, худалдаа наймаанай, ажаhуудал хангалгын, ниитын эдеэ хоолой эмхи зургаануудые үргэдхэхын, улад зониие хангалгые hайжаруулха талаар зохихо хэмжээнүүдые абаха зэргэтэй.

Имагтал республикымнай Министрнүүдэй Советэй зүгhөө, байра барилгын кооперативуудай мүнгэ оруулалсан, байрын гэрнүүдые бодхоолгодо 17,5 миллион түхэриг гэхэ гү, али урда жэлэйхиhээ 2 миллион түхэриг үлүү ехээр hомологдоно. Гэр байрын коммунальна ажахын министерство улад зоной ажаhуудал болбосон hайн болгохо ехэхэн хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлхэ, гостиницануудай барилгые үргэлжэлүүлхэ, Улаан-Үдэ городто уhа арюудхан сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүд бариха зорилготой.

Арадай гэгээрэлэй, [элүүр]ые хамгаалгын талаар [ч]лэ саашанхи хүгжэлтэ [хара]лагдаха. «Юрэнхы эрд[эмэй] хүдөөгэй hургуулиин хү[дэл]мэриие саашадань hай[жа]руулха тухай» СССР-эй [Ми]нистрнүүдэй Советэй [тог]тоолые бэелүүлэн, 1974 [он]до республикын Мини[стр]нүүдэй Советэй ба совхо[зу]дай зөөри хэрэгсэлээр 4.[..] hурагшадай hууритай h[ур]гуулинуудые, 410 үхибүү[дэй] байрлаха интернадуудые [ба]рижа, дүүргэхээр хараа[лаг]дана.

Һургуулиин интернаду[уд]та байрлаhан үхибүүдэй [тоо] 12,6, hунаагдаhан үдэр[тэй] hургуули, бүлэгүүдтэ hур[гаг]шадай тоо 12,8 процент[ээр] нэмээгдэхэ. Ясли, сэсэр[лэ]гүүдтэ хүмүүжүүлэгдэ[гшэ] багашуулай тоо 3.350-[аар] урдахи жэлэйхиhээ олон [бо]лохо.

Больницануудтахи [ор]нуудай тоо 10.495-да [хүр]гэгдэжэ, 10 мянган хүн[эй] хэн дээрэ абажа тоолоо[бол] 121,7 орон хүртэдэг боло[хо] түсэблэгдэнэ.

Соёл культурын тала[ар] улад зоной эрилтэ, иланга[яа] хүдөө ажалшадые ханга[хын] тулада тодорхой хэмжээн[үүд] хараалагдана. 1974 он[ой] туршада 5 клуб, 14 библ[ио]текэ, 1 кинотеатр бари[г]жа бүтээгдэхэ юм.

Арадай ажахые 1974 [он]до хүгжөөхэ түсэбые дү[үр]гэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ [хэ]рэг хадаа табан жэлэй т[ү]сэбые юрэнхыдэнь бэелүү[лхэ]гэдэ тон ехэ удха шанарт[ай] гэжэ КПСС-эй ЦК-гай [де]кабриин Пленумэй тод[ор]хойлhоной ёhоор, Буря[адай] оронноймнай ажалшад ул[ам] эршэмтэйгээр бүгэдөөр[өө] хүдэлжэ, хараалагдаа[н] түсэб даалгабаринуудаа а[м]жалтатай hайнаар дүүр[гэ]хые оролдохо бэзэ гэ[жэ] батаар этигэгдэнэ гээд [нү]хэр Хазагаев элидхэлэй[нгээ] түгэсхэлдэ хэлэhэн байна.

Буряадай АССР-эй Верховно Советэй депутадууд (зүүн гарhаа): В. Д. Попов — Тимлюйн цементын заводой электрослесарь, П. Я. Юринский — Баргажанай леспромхозой модо отологшо, Г. В. Филиппов — Бэшүүрэй аймагай Охин-Булагай совхозой тракторист сессиин забhарлалгын үедэ. Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

БУРЯАДАЙ АССР-эй 1974 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕТ БА 1972 ОНОЙ ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕДЭЙ ГҮЙСЭДХЭЛ ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй финансын министр, депутат Ч. В. ЕНДОНОВОЙ элидхэлhээ

Сессиин забhарлалда.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото

Нүхэд депутадууд!

Таанадай үзэмжэдэ табигдажа байгаа Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедые республикын Министрнүүдэй Совет зохёоходоо, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые, республикын арадай ажахые 1974 ондо хүгжөөхэ түсэбые хүтэлбэри болгожо абаhан байна гээд нүхэр Ендонов элидхэлээ эхилээ.

Үнгэрhэн жэлдэ республикын арадай ажахые хүгжөөхэ, арад зоной ажабайдалай материальна болон соёл гэгээрэлэй хэмжээе дээшэлүүлхэ талаар ямар амжалтанууд туйлагданаб гэжэ саашань тобшо тэдыгээр тогтоод, Буряадай АССР-эй 1973 оной гүрэнэй бюджедэй гүйсэдхэл, даб дээрэхи мэдээнэй ёhоор олзо оршын гоо талаар 101, гаргашынгаа талаар 99,9 процент дүүргэгдэхээр хараалагдана. Мүн бүхы аймагуудай, городуудай, сельскэ болон поселково Советүүдэй бюджедүүд дүүргэгдээ гэжэ хэлэбэ.

Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет

Оршо гаршын талаар 152,6 миллион түхэриг хараалhан Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедые республикын Министрнүүдэй Совет сессиин зүбшэн хэлсэлгэ ба баталалгада табина. РСФСР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджет тухай Хуулитай зохилдуулагдан, манай республикын бюджедэй проект табигдаа. Республикын арадай ажахые 1974 ондо хүгжөөхэ тухай түсэбэй проект дотор хараалагдаhан хэмжээ ябуулганууд мүнгэн hомололгын талаар гүйсэд хангагдаха юм.

Гүрэнэй бюджедэй олзо оршонууд

Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедэй оршо 1973 онойхидо орходоо 5,4 процентээр дээшэлхэ. Бүхы олзо оршонуудай 69,4 процентнь социалис ажахыhаа орохо. Эрьесын налог, сэбэр олзоhоо түлбэри болон предприяти, организацинуудhаа орохо бусад түлөөhэнүүд хамтадаа 105,9 миллион түхэриг суглараха гэхэ гү, али урданайхиhаа 5,6 процент нэмэхэ. Промышленна предприятинуудай, худалдаа наймаанай болон бусад организацинуудай амжалтатай hайнаар хүдэлхэ бүри, бюджедэй олзо оршонь ехэ болохо байна. Министерство, ведомствэнүүд, ажалшадай депутадуудай Советүүдэй гүйсэдкомууд үйлэдбэрилгые ашаг ехэтэйгээр эрхилхын, ажалшан түмэниие түсэб даалгабаринуудаа дүүргэлгэдэнь эдэбхитэйгээр элсүүлхын тулада халуун үүсхэл, оролдолго гаргаха зэргэтэй.

Гэхэтэй хамта үнгэрhэн жэлэй дүнгүүдhээ абажа хэлэхэдэ, нютагай болон дээрэhээ мэдэлтэй олохон промышленна предприятинууд продукциие худалдаанда эльгээхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин өөрын үнэ сэн хямдаруулха түсэб даалгабаринуудаа дүүргээгүй, бюджедтэ оруулха түлбэринүүдээ гүйсэд түлөөгүй. 1973 оной 10 hарын дүнгөөр 31 предприяти гэхэ гү, али бүхы предприятинуудай зургаанайнь нэгэ хүби түсэбөөр хараалагдаhанhаа бага сэбэр олзо оруулаа, тиихэдэ Байгалай лесобаза, Онохойн модо болбосоруулгын комбинат, Онёогой, Хурамхаанай леспромхозууд, Элхэнин авто-заhабарилгын завод, Яруунын загаhанай завод 1,8 миллион түхэригэй гарзатайгаар хүдэлhэн байха юм. «Забайкаллес» комбинат дүн дээрээшье олзо оршоёо 1972 онойхидо орходоо 2,3 дахин доошолуулаа.

Промышленна үйлэдбэрилгэhөө 1974 ондо орохо олзо, түүхэй эд, материал, түлишэ, электрын хүсэ алмаhанhаа, продукциин единицэ бүхэндэ хэдэг гаргашые хороохонhоо, үйлэдбэриин хүсэнүүдые гүйсэд ашаглаhанhаа, шэнэ технологи, машина, түхеэрэлгэнүүдые нэбтэрүүлhэнhээ болоод, бусад шухала хэмжээ ябуулгануудhаа дулдыдаха байна гэжэ нүхэр Ендонов элидхэл соогоо онсолон тэмдэглэбэ. Предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд, мүнгэн hангай албанай хүдэлмэрилэгшэд нарин нягта шалгалта, эмхидхэлэй хэмжээнүүдые бэелүүлжэ, али болохо алмалта арьбалалта туйлаха зэргэтэй.

Республикын бюджедэй 51,7 процентнь эрьесын налогhоо орохо. Тиимэhээ худалдаа наймаанай эмхинүүд бюджедэй урда ехэхэн харюусалгатай, улам hайнаар ажалшадай эрилтэнүүдые хангахые саг үргэлжэ оролдожо байха зэргэтэй. Гэхэ зуура олохон худалдаа наймаанай эмхинүүд hулаар хүдэлнэ, үнгэрхэдөө элбэгээр үйлэдбэрилгэhөө гаргагдадаг эд бараануудые саг соонь баазануудhаа абажа, худалдаанда гаргангүй таhалдуулдаг ушарнууд үзэгдэнэ. Илангаяа хүдөө нютагуудта дабhа, зуруул, сай, маргарин, саахар, шүдэнэй паста гэхэ мэтэ үргэн хэрэглэлэй эд бараанууд таhалдана.

Бэшүүрэй, Зэдын, Захааминай, Ахын болон Хоринай аймагуудай эд хэрэглэгшэдэй холбоон худалдаа наймаанай эрьесын үнгэрhэн жэлэй 11 hарын түсэб дүүргээгүй. Тиихэдэ республикын Худалдаа наймаанай министерство жэлэйнгээ түсэб бэелүүлжэ шадабагүй. Зарим худалдаа наймаанай эмхинүүд эд бараануудые ехэ гээлтэ хоролтонуудта, үрилтэнүүдтэ оруулна. Ганса республикын эд хэрэглэгшэдэй кооперативна эмхинүүдтэ үнгэрhэн 9 hарын туршада 484 мянган түхэригэй ямаршье ашагүй туhагүй гаргашанууд, 234 мянган түхэригэй үбэршэлтэ, үрилтэнүүд хэгдэhэн байна. Энэ мэтэ эзэн бусаар гүрэнэй, ниитын зөөридэ хандаха ябадалые усадхахын тулада эрид хэмжээнүүдые зохихо хиналтын, засаг захиргаанай зүгhөө абаха шухала.

Эрьесэhээ ородог налогтой, олзоhоо гаргашалагдадаг түлөөhэнүүдтэй хамта бюджедые амжалтатайгаар гүйсэдхэхын тула, ой модоной ажахыhаа саг соогоо ородог олзо оршо, харалгын газарнуудhаа ородог налог, колхозуудhаа ородог олзын налог ехэ удха шанартай. Эдэ олзо оршо 7,7 млн. түхэриг болохо байна.

Бюджедые оршынь талаар амжалтатайгаар гүйсэдхэхын тулада предприятинуудай, ажахын эмхинүүдэй, министерство, ведомствэнүүдэй бүхы хүтэлбэрилэгшэд үсэд нэтэрүүгээр хүдэлжэ, продукциие улам ехээр, гаргаша багатайгаар үйлэдбэрилхые оролдохо, саг соонь худалдаанда ябуулхын, гүрэнэй бюджедэй урда абаhан мүнгэн hангай уялгануудые гүйсэд дүүргэхын тулада харюусалгаяа дээшэлүүлхэ зэргэтэй.

(Түгэсхэлынь 3-дахи нюурта).

Депутат Ч. В. ЕНДОНОВОЙ элидхэлэй түгэсхэл

ГҮРЭНЭЙ БЮДЖЕДЭЙ ГАРГАШАНУУД

(Түгэсхэл. Эхининь 2-дохи нюурта).

Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедэй гаргашанууд хамтадаа 152,6 миллион түхэриг байхаар хараалагдана. Бюджедэй ехи хубинь — 95,6 процентынь арадай ажахын хүгжэлтые хангалгада, социально-соёлой хэмжээ ябуулганууды үнгэргэлгэдэ хангагдаха.

АРАДАЙ АЖАХЫН ХҮГЖЭЛТЭДЭ 36 миллион түхэриг гэхэ гү, али 1973 онойхиhoo 10,8 процент ехэ мүнгэн hомологдоно. Энээнhээ 24,3 миллион түхэриг нь предприяти болон организацинуудай өөhэдын гараар бүглэгдэхэ, 11,7 миллион түхэриг бюджедэй hомолгоор гаргашалагдаха.

Эдэ гаргашануудай гол хубинь мүнөө байгаа предприятинуудые үргэдхэхэ, hэльбэн шэнэдхэхэ хэрэгтэ зорюулагдаха.

ХҮДӨӨ АЖАХЫН министерствын организацинууд болон эмхи зургаануудта ... миллион түхэриг hомологдоно. Совхозуудта дээрэ үгтэхэ капитальна hомологдо 1974 ондо 37 миллион түхэригтэ хүргэгдэхэ. Колхозууд өөhэдынгөө мүнгэн зөөрие, гүрэнэй банкын туhаламжые хэрэглэн, капитальна барилгада 22,3 миллион түхэриг хэрэглэхэ, культурно-техническэ хүдэлмэринүүдтэ бюджедhээ ... миллион түхэриг абаха байна. Үерэй хохидолдо орохон колхозуудта гүрэнэй зүгhөө ехэ туhаламжа хүргэгдөө гэбэл, гүрэнэй банкhaa абаhан 900 мянган түхэригэй удаан хугасаагай зээлэй урьhаламжа хүгдаа, 500 мянган түхэригэй подоходно налог хүнгэлэгдөө. Гадна, урдань абаhан урьhаламжаяа бусааха саг болзорынь hунаагдаа.

Республикын колхоз, совхозуудта үйлэдбэриин гаргашануудые доошолуулха талаар хүдэлмэри үшөө hулаар ябуулагдана. Үйлэдбэрилhэн продукциин үнэ сэн доошолуулха хэмжээ ябуулганууд мууса бэелүүлэгдэнэ, гол болон эрьесын фонднууд ашаг багатайгаар хэрэглэгдэнэ. Эдэ болон бусад дутагдалнуудhaa шалтагаалан үшөөл олон колхоз, совхозууд гарза ехэтэйгээр хүдэлнэд.

Республикын хүдөө ажахын министерство, совхозуудай үйлэдбэриин нэгэдэл, тэдэнэй нютагай зургаанууд колхоз, совхозуудые олзо ехэтэйгээр хүдэлгэдэг болгохын тулада зохихо хэмжээ ябуулгануудые абаха, илангаяа экономическа талаар гээгдэжэ ябаа колхоз, совхозуудта тодорхой hайн туhаламжа үзүүлхэ зэргэтэй.

КАПИТАЛЬНА БАРИЛГАДА 1974 ондо нютагай Соведүүдэй зүгhөө дүн хамтадаа олон миллион түхэриг хараалагдана.

Гэхэ зуура, капитальна барилгада олон дутагдалнууд үзэгдэнэ. Үнгэрhэн жэлэй 11 hарын туршада барилгын эмхинүүд гол фонднуудые ашаглалгада үгэхэ түсэбые дүүргээгүй. Тэдэнэй олонхинь барилгын өөрын үнэ сэнгые түсэбөөр хараалагдаhанhaa ехэ болгоно, барилгануудые шанар муутайгаар бэелүүлнэ. Шалгалтаар элирүүлhэнэй ёhoop, зарим барилгын эмхинүүдтэ машина, техникэ, хүдэлмэриин хүсэн мууса ашаглагдана. Барилгын материалнууд болон салин хүлhэн хараалагдаhанhaa ехээр гаргашалагдана. Түсэбөөр хараалагдаагүй барилганuудта мүнгэн зөөри үригдэнэ.

Барилгын эмхинүүдтэ үзэгдэдэг эдэ болон бусад дутагдалнуудые эрид шууд усадхаха, түсэблэлгын болон мүнгэн hангай журам эбдэhэн хүнүүдтэ хэмжээ абаха шухала. Энэ талаар Барилгын болон Гүрэнэй банкнуудай эмхи зургаанууд хиналта, шалгалтын хүдэлмэрие шангадхаха уялгатай.

СОЦИАЛЬНО-СОЁЛОЙ ХЭМЖЭЭ ЯБУУЛГАНУУДТА гүрэнэй бюджедhээ 110 миллион түхэриг хараалагдана.

Бүгэдэ ниитын дунда hуралсалда шэлжэн орохо тухай Хуули дүүргэлтэ болгогдон, 1974 ондо дунда hургуулинуудай hурагшад нилээд олошорхо. Тиин юрэнхы эрдэмэй hургуулинуудые мүнгэн хэрэгсэлээр хангалгада 31,8 миллион түхэриг хараалагдана гэхэ гү, али 1973 онойхиhoo 1,4 миллион түхэриг үлүү ехээр гаргашалагдаха. Илангаяа хүдөө нютагуудта шэнэ hургуулинууд баригдаха, hунаагдаhан үдэртэй hургуулинууд болон бүлэгүүдтэ, хамтын байра — интернатуудта 38 мянга 190 hурагшад байлгагдахаар хараалагдана. Үхибүүдэй саад болон яслинуудта 9,3 миллион түхэриг hомологдоно, тэндэ 20 мянган үхибүүд хүмүүжүүлэгдэхэ юм.

Соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай тоо 941-дэ хүргэгдэхэ гэхэ гү, али 42 шэнэ клуб, библиотекэ болон бусад эмхи зургаанууд баригдаха. Эдэнэй гаргашада дүн хамтадаа 7,1 миллион түхэриг hомологдоно.

Элүүрые хамгаалгын хэрэгтэ 36,6 миллион түхэриг хараалагдана, больницануудтахи оронуудай тоо 200-гаар олошорхо. Пенсинүүд болон тэдхэмжэнүүдые түлэхэ, бусад социальна хангалгада 2,8 миллион түхэриг hомологдоно. Арад зоной ажабайдалай хэмжээе саашадань дээшэлүүлхэ зорилгоор 1973 ондо ажалай болон дайнай инвалидуудай пенсинүүд дээшэлүүлэгдэхэ, олон үхибүүтэй бүлэнүүдтэ гэхэ гү, али бүлын гэшүүн бүхэндэ hара соо 50 түхэригhөө доошо олзо оршотой айлнуудта 1974 оной ноябриин 1-hээ тэдхэмжэ үгтэдэг болохонь.

Социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудта hомологдоhон мүнгэн зөөрие зүб мүрөөр ашаглахын тулада арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын ба соёл культурын министерствэнүүд, тэрэнэй нютагай эмхи зургаанууд хиналта, шалгалтын, эмхидхэлэй хүдэлмэрие hайжаруулха, мүнгэн зөөрие гаргашалха талаар үзэгдэhэн зарим тэды хазагайралгануудые эрид усадхаха зорилготой.

ГҮРЭНЭЙ ЗАХИРГААНАЙ ГАРГАШАДА 4,5 миллион түхэриг хараалагдана.

Арадай ажахын, соёл культурын хүгжэлтые ударидан хүтэлбэрилгые нарижуулан hайжаруулха хэрэг шухала хэмжээ ябуулга болоно. Һүүлэй жэлнүүдтэ манай республикада захиргаанай эмхи зургаануудта хүдэлэгшэдэй зарим тэды үлүү зониие хороохо хүдэлмэри ябуулагдаа. Ганса 1973 ондо 720 албанай тушаалнууд хороогдожо, 2 миллион түхэригэй алмалта туйлагдаа.

Гэхэ зуура, захиргаанай гаргашануудые хороохо даалгабаринуудаа зарим министерствэнүүд болон ведомствэнүүд дүүргэнэгүй. Тиин 1973 оной түрүүшын хахадта шалгалтануудые хэхэдэ, штадhaa гадуур 187 тушаалнууд элирүүлэгдэж, хараалагдаhан хэмжээнhээ үлүү ехэ салин хүлhэ түлэдэг 136 ушар данралдаhан байна. Энэ талаар илангаяа олон дутагдалнууд Улаан-Үдын судна бүтээлгын заводто, Галуута-Нуурай оёдолой фабрикада, «Забайкаллес» комбинадай предприятинуудта элирүүлэгдээ.

Арадай ажахые ударидахы хүдэлмэрие саашадань нарижуулан hайжаруулхын, захиргаанай зургаануудай ажал хэрэгые аша ехэтэй, аппарадыень сомор болгохын тулада министерствэнүүд болон ведомствэнүүд зохихо хэмжээнүүдые абаха уялгатай. Тиин захиргаанай хүдэлмэрилэгшэдэй тооe хороожо, ашаг туhа багатай элдэб гаргашануудые доошолуулжа, 1974 ондо республикадамнай 566 мянган түхэригэй алмалта хэгдэхэ зэргэтэй.

АЙМАГУУДАЙ БОЛОН УЛААН-ҮДЭ ГОРОДОЙ БЮДЖЕДҮҮД

Тус бюджедүүдтэ 118,3 миллион түхэриг hомологдоно гэхэ гү, али 1973 онойхиhoo 7,7 процент ехэ мүнгэн хараалагдана. Нютагай бюджедүүдтэ орохо олзо оршонуудай 76,6 процентнь социально-соёлой хэмжээ ябуулгануудта гаргашалагдаха. Нютагай ажахын хүгжэлтэдэ 24,3 миллион түхэриг, тэрэ тоодо город, поселок болон аймагай түб тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгохо хэрэгтэ 5 миллион түхэриг hомологдоно.

Ажалшадай депутадуудай нютагай Соведүүд өөhэдынгөө бюджедүүдые олзо оршын, гаргашын талаар дүүрэн гүйсэдхэхын тулада зохихо хэмжээнүүдые абаха, гүрэнэй мүнгэн хэрэгсэлые гамтайгаар, аша ехэтэйгээр гаргашалхын хойноhоо шанга хиналта табиха уялгатай.

***

Буряадай АССР-эй 1972 оной гүрэнэй бюджедэй Гүйсэдхэл тухай тоосооe республикын Министрнүүдэй Совет Верховно Соведэй баталалгада табина гэжэ нүхэр Ендонов элидхэлэйнгээ түгэсхэлдэ хэлэбэ. Буряадай АССР-эй 1972 оной Гүрэнэй бюджет олзо оршынгоо талаар 157566 мянган түхэригөөр гэхэ гү, али 101,8 процент, гаргашынгаа талаар 153664 мянган түхэригөөр гэхэ гү, али 99,3 процентээр дүүргэгдээ. Олзо оршонь гаргашануудhaa 3902 мянган түхэриг дээшээ байгаа.

Республикын, Улаан-Үдэ городой ба аймагуудай нютагай бюджедүүд оршо олзынгоо талаар бүгэдөөрөө гүйсэд дүүргэгдээ. Сельскэ болон поселково Соведүүдэй бюджедүүдэй гүйсэдхэл нилээд hайжараа.

1972 оной бюджедэй дүүргэлтэ тухай мэдээсэлнүүд депутадуудта тараагданхай гээд нүхэр Ендонов hануулна.

Буряадай АССР-эй 1974 оной гүрэнэй бюджедэй амжалтатай гүйсэдхэл республикын арадай ажахые, соёл культурые саашадань хүгжөөхэ, арад зоной ажана байдалые улам hайжаруулха хэрэгые хангаха байна гэжэ нүхэр Ендонов хэлээ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй депутадууд сессиин забhарлалай үедэ.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

АМЖАЛТАНУУДАА АРЬБАДХАН, ЭРШЭ ЕХЭТЭЙГЭЭР

Юhэдэхи табан жэлэй түб дотор хараалагдаhан 1974 оной зорилгонуудые ...зорhоонь урид дүүргэхэ ...шэ оронойнгоо экономическа хүсэ шадалые, арад зоной ажабайдал саашадань hайжаруулгада ехэ удха шанартай.

Энээн тухайда Буряадай АССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ 1974 оной Гүрэнэй түсэб, Буряадай АССР-эй 1974 оной Гүрэнэй бюджет ба 1972 оной бюджетэй гүйсэдхэлгэ тухай элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаhан нүхэд хэлэhэн байна.

Тэдэнэр дурсагдаhан асуудалнуудаар сессиин үзэмжэдэ табигдаhан проектнүүдые баталха дурадхалнуудые оруулаа, тиихэ зуураа элидхэлнүүд тухай hанамжануудаа хэлэhэн, дурадхалнуудые оруулhан байхэ юм. Үгэ хэлэгшэд эдэ hанамжа дурадхалнуудаа ажалайнгаа коллективүүдэй арга боломжонууд, 1973 оной амжалтанууд болон дайралдаhан дутагдалнууд дээрэ үндэhэлжэ, баримтанууд hайнтайгаар, бэелүүлхээр шиидэнги байhандаа этигэлтэйгээр найдуулаа.

КПСС-эй Баргажанай райкомой нэгэдэхи секретарь Л. Б. Раднаев элидхэлнүүд тушаа түрүүлэн үгэ хэлээ. Тиихэдээ 1974 ондо Баргажанай аймагай промышленна предприятинууд, колхоз болон совхозууд, хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха, худалдаа наймаанай, соёлой болон бусад эмхи зургаанууд юhэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ бүхы үндэhэтэй гэжэ мэдүүлээ. Мүнөө тус аймагай ажахынай коллективүүд тэдэ түсэбые болзорhоонь урид, үлүүгээр дүүргэхэ социалис уялгануудые абаад, мүрысөөндэ оронхой.

Баргажанай аймагай модо бэлэдхэдэг предприятинууд эндэ үйлэдбэрилэгдэдэг промышленна продукциин хахадые үгэдэг. Мүнөө тэдэ предприятинуудай хүдэлмэришэд 1974 ондо табан жэлэй эсэсэй зорилгонуудта хүрөөд байха эрмэлзэлтэйгээр жэлээ эхилээ. Тэдэнии тэдэ социалис мүрысөө hайнаар эмхидхэжэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлжэ, үйлэдбэриин нөөсэнүүдые ехээр ашаглажа туйлаха байна. Эдэ предприятинууд 1973 ондо ажалай бүтээсые 26 процентээр дээшэлүүлжэ, 12 мянган кубометр барилгын модо түсэбhөө гадуур бэлдэhэн байна.

Аймагай хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын зургаануудай хүдэлмэридэ дутагдалнууд ехэ. Энээн тухай нүхэр Раднаев хэлэхэдээ Баргажанай СМУ-гай, ПМК-гай 34-дэхи мостотрядай ба бусадай хэжэ байhан барилганuудай унжагайрдагые, мэргэжэлтэд муутайе, тэдэнэртэ республикын тусхайта министерствэнүүдhээ туhаламжануудай хэрэгтэйе тэмдэглээ.

Үнгэрhэн жэлнүүдтэ аймагай ажахынууд үерэй уhанhaa ехээр хохидобошье, гурбан жэлэй дүнгөөр хүдөө ажахын продуктнуудые абаха түсэб дүүргэгдэнхэй; hүн 112, ноохон 111,3, мяхан 103 процентдэ хүргэгдэhэн байна. Гадна ниитын малай тоо толгой олошоруулха, тарган мяха гүрэндэ худалдаха хүдэлмэри hайнаар ябуулагдана. Урдань аймагай ажахынууд 30-аад килограммай хони гүрэндэ тушаадаг байгаа hаа, 1973 ондо 35 килограмм шэгнүүртэй хонидые гүрэндэ тушааhан байна. Аймагай hаалишад 1974 ондо үнеэн бүриhөө 1.600 килограмм hү haадаг болохо зорилготой.

Эдэ бүгэдэ амжалтануудай хажуугаар промышленностиин, хүдөө ажахыншье үйлэдбэринүүдтэ дутагдалнууд олон. Үйлэдбэрие зүбөөр хүтэлхэ, социалис мүрысөө эмхидхэлгэ hайжаруулха гээшэ районно партийна организациин ба хүтэлбэрилхы бусад зургаануудай гол зорилго болохо байна.

Хүдөө ажахын үйлэдбэри хүгжөөлгэдэ социалис мүрысөөнэй тон ехэ удха шанартай байhые Хэжэнгын аймагай Худанай совхозой хонишон Н. Р. Раднаева онсолон тэмдэглээ. Совхозой малшад мяха, hү ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын тула бүхэсокон социалис мүрысөөндэ оролсоод, 1972 онойхитой сасуулбал, нёдондо жэлдэ 1.300 гаран центнеэр ехэ hү hаагаа. Тэндэхи hаалишад үнеэн бүриhөө ха hүнэйнгөө түсэбые 50—100-гаад килограммаар үлүүлээ. Түрүү hаалишад Д. Базаржапова, В. Рекунова болон бусад үнеэн бүриhөө 2.000 килограммhaa дээшэ hү hааhан байна. Нүхэр Базаржапова Ажалай Улаан Тугай орденоор, нүхэр Рекунова «Хүндэлэлэй тэмдэг» орденоор, хонишод нүхэд Очиров, Шоёнова болон бусад медальнуудаар шагнагдаhан байна. Коммунист, нютагай Соведэй депутат Д.-Д. Ж. Жимбеевэй хүтэлбэрилдэг фермын hаалишад 1973 оной эсэс болотор түсэбhөө гадуур 1.000 гаран центнер hү гүрэндэ худалдаа.

— Эдэ амжалтанууд үнгэрэгшэ зун үбhэ тэжээл элбэгээр бэлдэhэнhээ туйлагдаа. Совхозоймной партком, дирекци болон рабочком малшадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, тэрэнэй үрэ дүнгүүдые наринаар согсолжо, илагшадые урмашуулха, түрүүшүүлэй туйлалтануудые олоной шадабари болгохо хэрэгтэ ехэхэн анхарал хандуулhан байна, — гэжэ нүхэр Раднаева онсолон тэмдэглэбэ. — Мүнөө үедэ үйлэдбэридэ эрдэм наукын туйлалтануудые түргэнөөр нэбтэрүүлхэ, хүдөө ажахын hалбари бүхэниие hайжаруулха хүдэлмэри нарижуулха хэрэгтэй. Энээнгүйгөөр мүнөөдэрэймнай туйлалта үглөөдэрэй эрилтэдэ хүрэхөө болёод байха жэшээтэй болоно. Теэд эдэ эрилтэнүүд манай Хэжэнгын аймагта hанаhанда хүрэмөөр ябуулагданагүй, — гээд, тэрэ саашань үгэеэ үргэлжэлүүлхэдээ иигэжэ тэмдэглэбэ: — Жэшээнь, Худанай совхоздо баригдажа байгша 400 үнеэ hааха комплексын барилга 1973 ондо дүүргэгдэхэ ёhотой аад, унжагаршанхай, барилгань мүнөө хэдэ хэргэдэ дэбэл, тэрэ 1975 он болотор ашаглалгада үгтөөдүй байхадаа болохо. Хэжэнгын аймагта бусадшье шухала барилганууд иимэ хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Барилгын организацинуудай хүдэлмэрие hайжаруулхын түлөө республикын тусхайта министерствэнүүд, управленинүүд зохихо хэмжээ үшөөл абанагүй.

Депутадай энэ шүүмжэлэл сесси дээрэ үгэ хэлэhэн бусадшье хүнүүдэй али бүхы барилгануудай хангалтагүйгөөр ябуулагдадаг тухай хэлэhэн бодолнуудтай зохилдоо.

Буряадай АССР-эй депутат, Улаан-Үдын нэгэдэхи СМУ-гай барилгашадай бригадир И. Ф. Шангин үгэ абажа хэлэхэдээ республикын барилганууд дээрэ дайралдадаг дутагдалнуудай ушар шалтагаание элирүүлхэ гэжэ оролдоhон байна.

— Манай СМУ-гай хүдэлмэриин дутагдалнууд барилгын бусадшье организацинуудта бии ёhотой. Түбхын түрүүн барилгашад ба тэдэниие барилгын материалнуудаар хангадаг организацинууд хоорондоо hайн харилсаатай болоjо шадаагүй байна гэжэ тэрэ хэлээ. Барилгада хэрэгтэй зүйлнүүдэй саг соогоо асаргдаадүй дээрэhээ хэдэн үдэр соо барилга hаатана. Барилгада хэрэглэдэг цемент, избёосхо гэхэ мэтын шанарай мууhаа боложо, олохон барилгануудай хүдэлмэри унжагайрна. Гадна олонхи барилгануудта гараар хэгдэдэг хүдэлмэри тон ехэ байhаар. Гэрэй хана штукатурдадаг машина, жэшээнь, Улаан-Үдымнай барилгануудта хэрэглэгдэдэг болоодүй, тэрэниие хэрэглэдэг болохо талаар бэлэдхэлэй хүдэлмэри эхилээдүй. Байрын гэр гү, али үйлэдбэридэ хамаатай барилгые захалхын урда тээ бэлэдхэлэй хүдэлмэри hайнаар хэхэ хэрэгтэй ха юм. Иимэнүүд дутагдалнуудhaa боложо, гансаан манай СМУ 1973 ондо 480 квартира саг болзоор сооhэ ашаглалгада гаргажа шадаагүй. Байрагүй хүнүүд, айлнууд ниислэл хотодомнай олон зандаа. Иимэ дутагдалнуудhaa боложо, республикымнай ажалшадай элүүрые хамгаалгада шухала удха шанартай шуhа абадаг станциин барилга унжагайрhан байна, — гээд нүхэр Шангин хэлээ. Барилгын хэрэгсэлнүүдые үйлэдбэрилдэг предприятинуудай түсэблэлгын хүдэлмэрие hайжаруулха хэрэгтэй, — гэжэ хэлээ.

Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ В. П. Убеевэй сесси дээрэ үгэ хэлэхэдээ тэмдэглэhэнэй ёhoop, 1975 оной эсэстэ Улаан-Үдын Октябрьска райондо 35 мянган хүн ажаhуудаг болохо. Мүнөө ПОШ-hoo саашаа, хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг завод хүрэтэр олон микрорайонууд баригдажа байна. Гэхэтэй хамта, тэндэ баригдажа байhан гэрнүүдые ашаглалгада оруулалга, нэгэдэхеэр, унжагайрна. Хоёрдохёор, тиимэ нэгэ шэнэ микрорайондо хүн зоной ажаhуужа эхилхэдэ магазинууд, hургуули, столово, парикмахерска болон почто, хүүгэдэй ясли, саадууд бэлэн болоодүй гү, али баригдажа эхилээдүй байха юм.

Октябрьска райондо баригдажа байhан тэдэ микрорайонуудта ясли болон саадууд, hургуулинууд, ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангаха ба соёлой гуламтанууд олон баригдажа эхилхэ аад, 1973 оной бюджет соо хараалагдаагүй үлэшэhэн байгаа. Горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ энэ алдуунуудые 1974 ондо саг дарыдань заhахые уряалаад, үшөө городой авто-трамвайна предприятинуудай хүдэлмэрие hайжаруулгада хэрэглэгдэхэ мүнгэ зөөри ехэ болгохо эрилтэ табиба.

Ушар юуб гэхэдэ, городой райсоведүүдэй үнгэрhэн сессинууд дээрэ тус асуудалда ехэ шангаар табигдаhан байна. Городой зэлээд талаамай үргэдхэлгэ, хүн зонойнь замуудые нэгэдэн, трамвайн ... автобусуудай шэнэ автобусуудай мүртэй hэмэнэгүй, хуушануудыень заhабарилдаг мастерскойнууд оньhон түхеэрэлгээр муу. Тиимэhээ 1974 ондо авто-транспорта ажахынуудай техническэ баазые hайжаруулха, автобусуудые олошоруулха, мэргэжэлтэдээр түгэс хангаха тон шухала. Гадна городой трамвайнууд олоороо замда гараад, графигай ёhoop ябажа шаданагүй, электрын хүртэсэ бага болохо, олон хүнэй hууhан вагонууд даагдахаяа болишоно.

Эдэ дутагдалнуудые усадхаагүйдэ городой предприятинуудай, эмхи зургаануудай хүдэлмэридэ ехэ хохидол ушаруулагдана. Саашань нүхэр Убеев Улаан-Үдын горсоведэй авто транспортын шэнэ таhаг нээхэ хэмжээ абаха асуудал шиидхэлые түргэдхэхэ гүйлтэ табиhан байна. Городтохи автотранспортна предприятинуудай материально болон техническэ баазые hайжаруулга, мүн республикын хүдөөгэй хүн зониие автобусуудаар хангалгатай холбоотон ха юм. Тиимэhээ тус хэрэг республикын арадай ажахые, хүн зоной ажаhуудал hайжаруулгые хүгжөөлгэтэй холбоотой.

— Хараалагдаhан хэмжээ ябуулгануудай бэелэл хүтэлбэрилхы, эмхидхэхы зургаануудай хүдэлмэриин яма раар эмхидхэhэнhээ сэхэ дулдыдадаг. Тиимэhээ манай аймсоведэй гүйсэдком районно партийна организациин хүтэлбэри доро өөрынгөө, мүн нютагай Соведүүдэй хүдэлмэрие сагай эрилтэдэ хүрэмөөр ябуулха, саашадань бүри hайжаруулха гэжэ оролдодог байгаа, — гэжэ Хяагтын аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Г. Г. Цыбиков хэлэбэ.

— Арадай ажахын, хүн зоной ажаhуудалай эрилтэ хангалгын, соёлой хүдэлмэри hайжаруулгын шухала шухала асуудалнууд аймагай, нютагай Соведүүдэй сессинүүд, саг үргэлжын комиссинуудай заседанинууд дээрэ харагдадаг, тиигэжэ зохихо шиидхэбэринүүд абтаад, шанга хиналта доро бэелүүлэгдэдэг байна. Жэшээнь, аймагай Соведэй гүйсэдком Хяагтын трикотажна фабрикын хүдэлмэрие 1973 оной эхиндэ хаража үзөө hэн. Түрүүлэн депутадуудhaa, хинагшадhaa, мэргэжэлтэдhээ бүридэhэн бүлэг хүнүүд фабрикын хүтэлбэрилхы болон бусад ажалые наринаар шалгажа, олон дутуу дундануудые элирүүлжэ, тэдэниие заhаха дурадхалнуудые hанамжалаа. Тэдэнэй, мүн фабрикын хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдэй хэлэhые хараада абажа, 1973 оной түсэб уридшалан дүүргэхэ хэмжээ ябуулга хараалжа, тэрэнээ бэелүүлхэдэнь аймсовет туhалhан байна. Эдэ бүгэдын ашаар Хяагтын трикотажна фабрика 1973 ондо 500 мянган түхэригэй продукци түсэбhөө гадуур үйлэдбэрилөө, — гээд нүхэр Цыбиков аймсовет, нютагай Соведүүд аймагайнгаа ажахынуудай хүдөө ажахын продуктнуудые абалгые дээшэлүүлхын түлөө ябуулдаг хүдэлмэриин дүй дүршэл тухай хэлээ. Энэ ажал, хэнэйшье мэдэhээр, мал ажалда үүлтэр, тариан ажалда ургаса hайжаруулгатай ба дээшэлүүлгэтэй, эрдэм наукын туйлалтануудые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэтэй, түрүү дүй дүршэл хэрэглэлгэтэй, социалис мүрысөө hайнаар эмхидхэлгэтэй нягта холбоотой. Тус хүдэлмэринүүдые аймагай болон нютагай Соведүүдэй үйлэдбэриин шухала участогуудта ажаллажа ябаhан мэргэжэлтэд- депутадуудаар дамжуулан ябуулна. Тэдэнэй ажаглалта, дурадхалнууд шэнжэлэгдэжэ, сессинүүд дээрэ хуулита болгогдожо, бэелүүлэгдэхынь түлөө тэмсэл эхилнэ. Мүнөө үедэ гектар бүриhөө ургаса абалгые дээшэлүүлгэдэ, ниитын малай хоролтодо оролгые усадхалгада гол анхарал хандуулагдана. Энэ талаар хэхэ ажал тон ехэ.

Арадай ажахые хүгжөөлгэ бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэлгэтэй, хүнүүдые хүмүүжүүлгэтэй нягта холбоотой. Тус асуудалда республикын гэгээрэлэй министр С. С. Дмитриев үгэеэ зорюулаа.

Эгээл гол шухала зүйл юуб гэхэдэ, түбхын түрүүн hурагшадай эрдэм шудалгада, ёhо заншалынь hайжаруулгада, ойлгомо абалгада гол анхарал хандуулагдадаг байна. Мүнөө гол предметүүдэй ород хэлэн дээрэ заагдадаг болоhонтой дашарамдуулан, ород хэлэ национальна hургуулинуудта гол предмет болохо, бусад предмедүүдые ород хэлэн дээрэ зааха хүдэлмэрие эхин классуудhaa захалха ажал хэгдэнэ. Ород хэлэнэй hайн үндэhэтэй болоhон hурагшад hургуулида hайнаар hурана, орёо юумэнүүдые ойлгоходоо түргэн болоно гэжэ ажаглалта харуулаа. Мүнөө колхоз, совхозуудай түб тосхон болон бусад hууринуудта үхибүүдэй багаhaa яслиин, саадай бэлэдхэл абадаг болоhон сагта тус асуудалые шиидхэлгэ эмхи гуримтайгаар, амжалтатайгаар үнгэрхэ дүүрэн үндэhэтэй.

Нүхэр С. С. Дмитриев, хоёрдохёор, дунда hургуулинуудта hуража ябаhан залуу үетэниие ажалай дүршэлтэй болгохо асуудалда депутадуудай анхарал хандуулаа. Тус ажалаа ябуулхадань hургуулинуудта колхоз, совхозууд туhаламжа үзүүлхэ ушартай. Энэ талаар Суулгын дунда hургуулида ажал хүдэлмэри hайнаар ябуулагдана. Дунда hургуули дүүргэhэнэй аттестат абахадаа тэндэхи hурагшад трактор жолоодохо, хонидой ноохо хайшалха гэхэ мэтэ мэргэжэлэй үнэмшэлгэнүүдтэй болоно. Иимэ хүдэлмэринүүд мүн бусадшье hургуулинуудта ябуулагдадаг. Тиигэбэшье, дутагдалнууд олон. Хүгжэнги коммунис обществодо ажаhууха, ажаллаха хүнүүд гээшэмнай гансахан үнеэ hаажа, тария ургуулжа шадаха бэшэ, эдэ бүхы ажал эрдэм наукын ёhoop эрхилжэ шадаха, энэ хэрэгтэ бүри hургуулида ябахаhaa дүршэлтэй, хэн ямар мэргэжэлтэ болохоо шэлэнхэй байха ёhотой бшуу.

Сесси дээрэ Буряадай АССР-эй хүн зоной ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын министр Г. А. Ерёмин, элүүрые хамгаалгын министр Л. Д. Мадыева гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, ажалшадай ажаhуудал, элүүрые хамгаалга hайжаруулха хэрэгтэ үнгэрэгшэ жэл зарим тэды амжалтын туйлагдаhые тэмдэглээд, шиидхэгдэхэ ёhотой асуудалнуудта депутадуудай анхарал хандуулhан байна. Илангаяа тус министерствэнүүдэй мэдэлдэ үгтэхэ ажаhуудалай эрилтэ хангалгын, элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудай орохо шэнэ гэр, байрануудай барилга горитойгоор унжагайрна гэжэ тэмдэглээ.

Депутадуудай анхаралда табигдаhан элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэдэ мүн Буряадай геологоуправлениин начальник А. С. Филько, Түнхэнэй аймагай «Сибиряк» колхозой түрүүлэгшэ Л. А. Максимов, Буряадай мяханай промышленностиин нэгэдэлэй директор Ю. В. Шитиков, Буряадай АССР-Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. Б. Пивоваров гэгшэд хабадаа.

Сесси дээрэ зүбшэгдэhэн зүйлнүүдээр зохихо тогтоолнууд, хуулинууд абтаа.

Сессиин зал соо.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

УЛААН-ҮДЫН НЭГЭДЭХИ БАГШАНАРАЙ УЧИЛИЩИИН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Арадай гэгээрэлдэ багшанарай кадрнуудые бэлдэхэ хэрэгтэ амжалта туйлаhанайнь түлөө, Улаан-Үдын багшанарай училищиин байгуулагдаhаар 50 жэл гүйсэhэнтэй дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар иимэ хүнүүдые шагнаха:

Афанасьев Иван Степановичые — hуралсалай талаар училищиин директорэй орлогшо.

Бунилов Александр Павловичые — училищиин директор.

Дугарова Евгения Дармаевнае — түүхэ ба обществоведениин багша.

Тихоньких Зинаида Михайловнае — математикын багша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
В. ДУБРОВСКИЙ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 4.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

УЛААН-ҮДЫН НЭГЭДЭХИ БАГШАНАРАЙ УЧИЛИЩИИН БАГШАНАРТА БУРЯАДАЙ АССР-эй hУРГУУЛИНУУДАЙ ГАБЬЯАТА БАГША ГЭhЭН ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЭ ОЛГОХО ТУХАЙ

Арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ габьяатай байhанайнь түлөө Буряадай АССР-эй hургуулинуудай габьяата багша гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ иимэ хүнүүдтэ олгохо:

Базарова Жибзема Сандановнада — хими ба биологиин багша.

Пономарёв Александр Ильичтэ — hуралсалай техническэ хэрэгсэлнүүдэй багша.

Суетина Галина Степановнада — ород хэлэ ба литературын багша.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
В. ДУБРОВСКИЙ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 4.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Т. Ц. ДАРИЖАПОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хүдөө ажахын үйлэдбэридэ үни удаан саг соо hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан Захааминай аймагай «Сельхозтехника» нэгэдэлые эрхилэгшэ **Дарижапов** Тудуп Цыреновичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
В. ДУБРОВСКИЙ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 4.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Б. А. РАДНАЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Арадай гэгээрэлэй эмхи зургаануудта үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Сэлэнгын аймагай Загастайн дунда hургуулиин директор **Раднаев** Бимба Агбановичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Б. СЕМЕНОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
В. ДУБРОВСКИЙ.
Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 4.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ:
Буряадта педтехникумэй нээгдэһээр 50 жэлэй ойдо
Хамтын зөөридэ шунахайрагшад.
Арадай аман зохёолһоо.

ТОЛИ

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

УЛААН-ҮДЫН НЭГЭДЭХИ БАГШАНАРАЙ УЧИЛИЩИИЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын арадай гэгээрэлдэ багшанарай кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэ ехэ хубитаяа оруулһанайнь түлөө, байгуулагдаһаар 50 жэл гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Улаан-Үдын багшанарай нэгэдэхи училищиие Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 4.

ҮНГЭРЬЭН ЖЭЛНҮҮДЫЕ ДУРСАХАДА...

1924 он бэлэй. Тэрэ жэлдэ Буряад орондо В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ педтехникум нээгдэһэн байгаа. Тэрэ хадаа Буряадай республикада нээгдэһэн түрүүшын тусхай һургуули байһан юм. Тэрэ техникумдэ буряад һургуулида багшалха мэргэжэлтэдые бэлдэхэ зорилго табигдаа һэн.

Революциин урда тээ буряадууд хуушан монгол бэшэгһээ ондоо, өөрын үзэггүй байһан гэжэ мэдээжэ. Гэбэшье хуушан монголоор уншадаг, бэшэдэг хүнүүдэй тоо тоншье үсөөн бэлэй.

Тиимэһээ шэнээр мандаһан байдал арад зоной соёл болбосоролые дээшэлүүлхэ эрилтэ табяа һэн бэзэ. Зүгөөр тэрэниие бэелүүлхын тула хүн зониие үзэг бэшэгтэй болгохо хэрэгтэй байгаа.

Тэрэ холын жэлнүүдтэ Буряад орондо арадай гэгээрэл ямар шатада байгааб гэжэ удаадахи тоо, баримтанууд гэршэлхэ: 1923—1924 онуудай һуралсалай жэлдэ 8-һаа 11 хүрэтэр наһанай буряад үхибүүдэй тоо 17970 байгаа. Тэдэнэй оройдоол 7305-ниинь һургуулида һурадаг байһан. Тэрэ жэлдэ 210 буряад һургуули тоологдодог, тэдэнэй 79-ниинь өөрын байшантай байһан гэжэ архивай документнүүд соонсо элирдэг. Бэшэниинь хадаа таряашадай, малшадай үйтахан гэрнүүд соо хэшээлээ хэхэ баатай болодог һэн. Илангаяа зүүн аймагууд тэрэ талаар хэсүү байдалгай бэлэй. Дулаанай үедэ сонхогүй зуһалан гэрнүүд соо, үбэлдөө һэеы тура соо хүүгэд ном үзэхэ жэшээтэй байгаа. Соёл болбосоролой талаар Троицкосавска аймаг бүришье гээгдэнги байгаа гэжэ тэрэ үеын документнүүд сооһоо элирдэг. Жэшээнь, тэндэ һургуулиин наһа гүйсэһэн 4275 хүүгэдэй (8—11 наһатан), мүн 6487 хүүгэдэй (12—16 наһатан) тоодо нэгэдэхи шатын оройдоол 13 һургуули бии һэн. Харин хоёрдохи шатын нэгэшье һургуули үгы байгаа. Тиимэһээ Бурпедтехникумэй нээгдэхэдэ, энэ аймагһаа тэндэ һурахаар, долоон классай эрдэмтэй нэгэшье хүн үгы һэн.

Тэрэ үеын буряад зоной таруугаар ажаһуудаг байһан дээрэһээ хамтын байрануудые бариха гэжэ түсэб зохёогдоһон гэжэ документнүүд хөөрэнэ. Теэд тэрэ талаар ехэ олон бэрхэшээл тохёолдодог һэн ха. Республика соо тоологдодог байһан 37 байрын 8-ниинь лэ зохисотой, бэшэниинь унталгын гэр болодог һэн гэхэ.

Буряад хэлэн дээрэ ном һудар дуталдадаг һэн. Тиимэһээ номуудые олоор хэблэхэ хэрэгтэй байгаа.

Зүгөөр эгээл ехэ бэрхэшээл юунһээ болодог һэм бэ гэхэдэ, буряад һургуулида үндэһэн хэлэн дээрээ ном зааха багшанар дуталдадаг һэн. Жэшээнь, нэгэдэхи шатын 210 буряад һургуулида 152 багша хүдэлдэг бэлэй. Тэдэнэй 55 процентнь бага һургуулитай байгаа.

Бэлэдхэл һайнтай буряад багшанарай дуталдадаг дээрэһээ ород багшанар буряад һургуулида хүдэлхэ баатай болодог һэн. Гэхэ зуура үсөөхэн нүхэдһөө бэшэниинь буряад хэлэ, **шабинарайнгаа түрэл хэлые** мэдэдэггүй һэн ааб даа. Гэбэшье ород багшанар үнэн зүрхэнһөө ехэ оролдолго гарган, буряад үхибүүдтэ зааһан юумэеэ ойлгуулдаг байгаа гээшэ.

Хүдөө нютагуудай малшадай болон таряашадай хүүгэдые түбхын түрүүндэ эхин классай эрдэмтэй болгохын тула үндэһэн хэлэн дээрээ заажа шададаг багшанарые бэлдэхэ шухала гэжэ эрилтэ табигдаһаниинь эли. Тиимэһээ буряад багшанарые бэлдэдэг тусхай һургуули нээхэ тухай хөөрэлдөөн гарадаг болоо.

Һүүлэй һүүлдэ, 1923 оной февралиин 13-да, БурЦИК-эй зүблөөн дээрэ техникум нээхэ тухай шиидхэбэри абтаа. 1923 оной мартын 31-дэ тусхай комисси эмхидхэгдэжэ, зөөри суглуулха, «Шэнэ байдал» гэжэ хэблэлэй органоор дамжуулан, ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха тухай саарһан тараагдаһан байгаа.

Агууехэ Октябриин сууряанһаа һэриһэн арад зон партиин уряалые нэгэн дуугаар дэмжэжэ, 1924 оной намарһаа эхилжэ, Буряадай түрүүшын тусхай һургуули хүдэлжэ захалаа һэн. Тэрэ үеын Дээдэ-Үдын үйлсэнүүдтэ буряад хүбүүд, басагад олошорбо. Тэдэнэр хадаа Бурпедтехникумэй түрүүшын һурагшад һэн. Тэдэнэр гүрэнэй гүйсэд тэдхэмжээр һурадаг байгаа. Ондоогоор аргань үгы һэн бэзэ. Гүрэнэй хангалтын үгы байбал, үгытэй хүнүүдэй үри хүүгэд яагаад һураха бэлэй. Энэ хадаа залуухан Совет гүрэнэй гээгдэнги арадууд тухай анхарал оролдолго гаргадаг байһанайнь үшөө гэршэ ха юм.

Буряад залуушуулай эрдэм тээшэ эрмэлзэжэ эхилээшье һаань, түрүүшын жэлдэ нэгэдэхи курсада 23, хоёрдохидо 15 хүн абтаһан байгаа. Энэ юунһээ дулдыдааб гэхэдэ, залуушуулай дунда зохисотой һургуулитай хүн үсөөн байшоо. Тиимэһээ бэлэдхэлэй курса нээгдээ һэн. Удаадахи жэлдэ 120 хүн болоод байгаа! Тиигэ тиигэһээр техникум ургажа эхилээ һааб даа.

Харин мүнөө Улаан-Үдын 1-дэхи педучилищида ород болон буряад, хүгжэмэй болон уран зураашадай таһагууд бии. Мүнөө үеын эрилтэдэ гүйсэд харюусама өөрын томо байшантай. Бүхы таһагуудтань мянгаад һурагша мүнөө үедэ һуралсана. Хэрбээ училищиин нээгдэһэн жэлдэ 12 багша (тэдэнэй хоёрынь лэ дээдэ эрдэмтэй һэн) хүдэлдэг байһан һаа, мүнөө дээдэ эрдэмтэй зуу гаран хүн эдиршүүлые һургана.

А. БОГДАНОВА,
Бурпедтехникумэй түрүүшын һурагшадай нэгэн, мүнөө тусхайта пенсионер.

Фельетон

АЖАЛ ХЭНГҮЙ АМАА ТОҺОДОГШОД

Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын халуун хаһа дүүрэнтэжэ, малай үбэлжэлгэдэ бэлдэхэ хүдэлмэриин түлэг эхилээд байһан үе бэлэй. Хубиингаа хэрэгээр юм гү, али хэжэ байһан ажалаараа юм гү, совхозой конторо соо хүн зон олоороо сугларанхай, дундаа даржаганаса хөөрэлдэжэ байба. Эгээл энэ үеэр газааһаа хирбэгэр хара нидхэтэй наһатайшаг хүн орожо ерээд, директорэй кабинет тээшэ сэхэ зүдхэбэ. Холоһоо морилһон танигдаагүй үнөөхи хүмнай секретарь - машинисткэнээ юуншьеб тухай халта һураад, совхозой даргын кабинет руу орошобо.

— Сайн байна, Леонид Михайлович, Грузиһаа ерэһэн Тристан Мшвидобадзе гээшэб. Таарахаар ажалай бии юм һаа, хэлсээшье хэхэдэ болохо, — гээд, тэрэ хүмнай үнинэйнгөө танилтай уулзаһан мэтэ нарата Грузиһаа хайшан гэжэ хүрэжэ ерэһэнээ удхалан хөөрэжэ, хэхэ хүдэлмэреэ урид угаахаяа хэды шарбуунса урьһаар эрибэ.

Леонид Мужикбаев бэлэн барилгашаниие олоһондоо урмашажа, совхозой кассаһаа 300 түхэриг абахыень саарһа бэшээд, айлшандаа һарбайба. Аржагар тамгатай гаргашын ордер гартаа оруулжа шадаһан Т. Мшвидобадзе доро дохин баярые хүргөөд, кассирһаа 100-най шэнэхэн гурбан шарбуунса хармаанлаад, гаража ошолой.

Тиигэжэ мүнгэ урьһаар үбэршэлһэн холын айлшан совхоздо нэгэшье үдэр хүдэлэнгүй, тэрэ дороо үтэр түргэн тэрьедэжэ, үгы болошоо бэлэй. Гүрэнэй хармаанһаа 300 түхэриг абажа бэлэглэһэн Леонид Мужикбаев мэхэлэгдэһэндээ балайшье голхороогүй, хэзээ нэгэтэ бусажа ерэхыень хүлеэжэл байба. Тиин гэһээнь үнгэрһэн намарай нэгэ нарата үдэр үгы болоһон Тристан Мшвидобадзе гэгшынь нүхэд юм гү, али нютагайхидынь юм гү, бү мэдэе, баһал тэндэһээ ерэһэн Казарян, Уваров гэгшэд бии боложо, үһан дээрэ үрмэ тогтоохоор хөөрэлдөөд, совхозойнь дундаршагүй кассаһаа 2.665 түхэриг хармаанлабад. Дүтэ нааша олдохоор бэшэ «шухаг» барилгашадайнгаа «арюун» сэдьхэлдэ найдажа, ямаршье хэлсээ баталангүй, документнүүдыеньшье хүсэд харангүй эды ехэ мүнгэ үгэһэн совхозой дарга хоёрдохиёо мэхэлэгдэжэ, баһал хооһоор һалалай.

Ехэ Нугын совхозой кассадахи мүнгэ зөөриин иигэжэ миинтээр хубаагдажа байһыень дуулаһан һонор шэхэтэй зайгуул цыганууд М. В. Негру, А. А. Щербан гэгшэд һайхан зантай, үргэн сэдьхэлтэй Леонид Михайловичые хооһон үгөөрөө мэхэлхые һэдэбэшье бирабагүй. Тиибэшье совхозой хүдөө ажахын техникэ заһабарилхаар хэлсээ баталжа, саарһа дансада аржытар бэшээ бэлэй.

Хуулиин ёһоор хэлсээ баталһан Л. Мужикбаев одоошье хооһоор һалахагүйб гэжэ досоогоо бодон, М. Негру, А. Щербан гэгшэдтээ «зиг-заг» түхэлэй борной заһабарилхыень даалгаа юм. Уданшьегүй бүхы Ехэ Нуга һууринаар түмэр түдэгын ханхинаан үдэр, һүнигүй сууряатажа, айхабтар ехэ ажалай бүтэжэ байһандал үзэгдөө һэн.

Хоёрхон үдэрэй тур шада арбаад борной хангиргаһан М. Негру А. Щербан хоёрой гэр бүлэһөө бүридэһэн бригада хараалагдаһан ажалаа дүүргэһэндэ тооложо, 2.226 түхэриг 56 мүнгэндэ хуурмаг наряд зохёогоо. Хэлсээтэ ажалыень харангшьегүй тушаажа абаһан главна инженер Степанов МТМ-е даагша Раднаев хоёр хуурмаг нарядыень шалгахадаашье гайхаагүй, гараа табижа баталаад, ехэ дарга Мужикбаевтаа барюулаа һэн.

Совхозой директор айлшаар ерэһэн заһабарилагшадаа гомодхоохогүйе оролдоо юм гү, хэһэн ажалайнь түлөө 1840 түхэриг 60 мүнгэ түлэхөөр зүбшөөһэн бэлэй. Энэмнай тон ехэ гээшэ ааб даа. Арбаад борной заһабарилхада, эды ехэ мүнгэ түлэдэг ажахы дүтэ наашашье олдохогүй байха. Теэд Ехэ Нугын совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд түлбэриин ямаршье нормо, расценкэ мэдэхэгүй юумэдэл, хуурмаг нарядынь зүбтэйдэ тоолоһониинь харамтайл байна. Иигэжэ хайша хэрэгээр гэхэ гү, али налгай сэдьхэлһээ хандажа байһыень ойлгоһон цыганууд түлбэреэ баяртайгаар абажа үбэршэлөөд, хуурмаг хэрэгэйнгээ балшыса элирүүлэгдэхэһээ урид эндэһээ түргэн талиигаа юм.

Һангай зөөриие хайша хэрэгээр үрижэ, хэдэн тээшэнь миинтээр хубаажа байхадаа, совхозой директор, бухгалтериин ноёд болон бусад мэргэжэлтэд ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлһэнэй ашаар ехэ продукци бага гаргашатайгаар абажа, түрэл ажахынгаа экономикые бэхижүүлхэ тухай бодоо гээшэ гү? Хай даа, үгыл хэбэртэй. Ушарынь хадаа энэ совхозой хүтэлбэрилэгшэд ажахынгаа мүнгэ зөөриие гансашье танигдаагүй хүнүүдтэ хубаадаг бэшэ, мүн өөһэдөөшье хүртэлсэдэг байһаниинь элирэнхэй.

Ехэ Нугын совхозой бухгалтериин томо зузаан саарһа дансануудые уудалан харахада, аяар 300-гаад шахуу хүн бүхыдөө 20.902 түхэриг урьһаар абажа, мүнөөшье хүрэтэрөө бусаагаагүй байна. Тиихэдэ эдэнэй 36 хүниинь һангай зөөриһөө 4.677 түхэриг миинтээр зооголжо, үри зээлиһээ гарангүй, ажахыһаа һалажа ябашанхай, хаанашье байһаниинь мэдэгдэнэгүй.

Булаг мэтэ бурьялжа байһан һангай зөөридэ хара һабараараа орожо, дуратай тээшэнь шэдэлжэ, үдэр бүри үбэршэлжэ байһан совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй иимэ хайхарамжагүй, һанаа амархан байдагынь гайхалтайшье, гэмшэлтэйшье гээшэ.

ЛОТЕРЕЙН БИЛЕДЭЭР БЭШЭ, ХАРИН...

Хорёод жэлэй туршада совхозой бухгалтераар хүдэлһэн М. Дылгыров бусад хүнүүдтэл адли магад аза талаан болоходоо, «Москвич» автомашина шүүнэ аа гүб гэжэ лотерейн биледүүдые таһалгаряагүй худалдажа абадаг байһан юм. Теэд хэды оролдобошье, ганса солхообһоо ондоо юумэ шүүдэггүй байба.

Хараалһан хэрэгэйнгээ бүтэжэ үгэхэгүйдэ, үнөөхи Дылгыровнай ондоо арга хэрэглэхээр орёо нарин түсэб зохёоһон. Лотерейн биледээр тудаажа ядахадаа, совхозойнгоо хүнгэн автомашинада аһажа, дам саашань үбэршэлэн, үмсын болгохо харата зорилгоёо бэелүүлхын түлөө, үдэрэй һанаан, һүниин зүүдэн болодог байба.

Олоной хүзүүн зузаан гэжэ олзуурхан һуужа амташаһан энэ хүйхэрнай урзанда жэлэй хабар ажалаингаа хэрэгээр аймагай түб — Хяагта хото ошоо бэлэй. Тиихэдээ хүдөө ажахын управлениин главна инженер барилгашан И. Имеевэй «Москвич-426» түхэлэй хүнгэн автомашина Ехэ Нугын совхоздо үгтэхэнь гэжэ дууһааһаар, үнинэйнгөө зорилгые бэелүүлжэ захалаа һэн. Ажахыда үгтэһэн автомашинаяа бүхы гуримаарнь тушаажа абабашье, нэтэрһэн Дылгыров шэнэхэн машинаяа совхозой гаражда бэшэ, харин түрэлэйнгөө хашаа соо оруулжа орхижорхёо. Магад мартагдажа, минии болуужан гэжэ шэбшэһэн хомхой хобдог бухгалтер үлэ мэдээшэгүй ябадаг байба.

Хабша хабшатар хабһанай забһараар гэдэгтэл, хүдөө ажахын управлениин үгэһэн «Москвич» автомашина оро сараагүй үгы болобо гэһэн һураг суу бүхы Ехэ Нуга һууринаар таража, дан ехээр олзотоһон Дылгыровые айлгадагшье болобо. Зоной дундахи энэ үгэ хүүрынь жэл хахадай туршада хашартайгаар сууряатабашье, үнэн дээрэнь элирүүлээгүй юм.

Энээн тухай совхозой директор Л. Мужикбаев, автомашинануудай гаражые даагша В. Шангин гэгшэдһээ асуухада:

— «Москвич» автомашина абтаагүй, мэдэнэгүйбди. Иимэ һураг суу дуулаашьегүйбди, гайха тагна ехэ, — гэлдэжэ, Михаил Дамбаевичые хашажа, хоболжо байнат гэһэншүү харюусаа һэн.

Үнэн дээрээ совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энээн тухай мэдээшьегүй һаа, һураг суугай гарахада үнэншэжэ элирүүлхые оролдоогүйнь харамтай.

Мүнөө совхозой директорэй орлогшоор ажалладаг М. Дылгыров совхозой кассаһаа эды ехэ мүнгэ урьһаар абажа, автомашиныень үбэршэлхэнь багадаад, үнгэрһэн намар хуурмаг документ зохёожо, 320 түхэриг зооголоо. Энээнээ далдалхын тула оройдоо үгы хүнүүдэй нэрэ, обогые һанаанһаа бэшэжэ, энэ тэрын хэгдээгүй ажал бүтээбэ гэһэн наряд зохёогоо бэлэй. Удаань бэлэн олзодоо улам обтоһон мэхэшэн совхозой складһаа арба гаран үхэрэй тарган мяха, табин шахуу мэшээг таряа ямаршье тэмдэглэлгүйгөөр абажа худалдаһаниинь элирээ.

Иигэжэ һангай зөөриие дуран соогоо үбэршэлжэ байһан Дылгыров мэтын хүнүүдэй харата хэрэг элирүүлэгдэжэ, совхозойнь зөөри шангa хиналтада абтахаар болоо бэшэ гү?

«Гэнтэ баяжахада гэнэтэй, гэдэргээ унахада үбшэнтэй» гэдэг арадай оньһон үгэ зүб лэ гээшэл даа.

И. ТЫЖЕБРОВ,
республикын совхозуудай нэгэдэлэй хиналта-шалгалтын таһагай начальник.
Вл. ЖИГЖИТОВ,
манай тусхай корреспондент.

Онтохон

АРГАТАЙ БУХА

Уужам талын тунга ногоондо бэлшэжэ ябаһан малаан буха гуринха шонотой дайралдашаба ха.

Бухые хараһаар шоно һоёо шүдэнүүдээ хабиржа, үһэ зүһэеэ үрзылгэн, тэрээндэ добтолхоёо забдаба.

— Шоно, шоно! Алагдаха малай шуһые һорожо үрдихэлши. Ши намайе түрүүн шагналши. Тиигээд намайе эдеэрэй, — гэжэ гуринха шонодо буха хандаба.

— Юу хэлэхэеэ һанаабши?

— Дүрбэн хүлтэ амитадай даргада шухала бэшэг абаашажа ябанаб. Намайе эдеэл һаа, тэрэ бэшэг үндэр түрэлтэ даргада өөрөө хүргэжэ үгэхэ болохош, — гэбэ буха.

— Тэрэ бэшэгээ хаана хээд ябанабши?

— Энэ эбэртэмни үлгөөтэй ябана. Өөрөө ерээд харыш, — гэжэ буха һарагар томо эбэртэй тархияа үлылгэн залаба.

Шоно гайхаһаар, бухын тархида дүтэлбэ.

Шонын дүтэлжэ ерэмсээр, буха арьяатан шонын тархи руу алдангүй мүргэжэрхёо һэн.

Бухын мэхэ гохо хүлеэгээгүй байһан шоно амигүй тарайгаа бэлэй.

Тиигэжэ баян дайдын уужам талада аргата сэсэн буха һүбэлгэн мэхэтэй аргаараа аюултай дайсанаа дараһан юм гэдэг.

Г. ГЭСЭГЖАПОВА.

Ангуушадай зүргөөр.

П. БУРМАКИНАЙ фотоэтюд.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ТЕЛЕФОН·ТЕЛЕГРАФ·РАДИО

СОФИ

БҮРИН ДЭМЖЭНЭБДИ

ТАСС

Европодохи шахардуу байдалай һуларалга Советскэ Союзай бэелүүлжэ байгаа эб найрамдалта залан сэхэ политикын, социалис ханн нэгэдэлтэ оронуудай нэгэ шэглэлтэй, үүсхэл эдэбхитэй политикын үрэ дүн мүн гэжэ Болгариин Коммунис партиин ЦК-гай Секретариадай гэшүүн Г. Боков «Работническо дело» газетэдэ тунхаглууһан статья дотороо бэшэнэ.

Ленинэй агууехэ парти энэ хэрэгтэ шиидхэхы үүргэ дүүргэнэ, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев өөрөө туйлай ехэ туһа хүргэнэ гээд автор тэмдэглэнэ. Эршэ түгэс, эсэшэ сусашагүй ажал ябуулгань, дэлхэйн революционно хүгжэлтын орёо асуудалнуудта Ленин шэнгеэр хандадагынь, эб найрамдалай хуби заяанай түлөө һанаата болодог ушарынь Л. И. Брежневые эб найрамдалай түлөө элитэ ехэ тэмсэлшэ гэһэн нэрэ хүндэтэй болгоо.

Совет бүтэмжэтэй һайн гадаадын политикые Болгариин Коммунис парти, правительство, манай бүхы арад бүрин дэмжэнэ. КПСС-эй XXIV съездын абаһан эб найрамдалта программые, Эб найрамдалда дуратай хүсэнүүдэй Москвада болоһон бүхэдэлхэйн конгресс дээрэ Л. И. Брежневэй хэлэһэн үгэ дотор табигдаһан эб найрамдал хангаха зорилгонуудые бэелүүлхэ гээшэ бидэнэй хэрэг, нангин уялга болоно гэжэ тоолонобди гээд Г. Боков мэдүүлбэ.

ГАВАНА

КУБЫН АРАДАЙ ҺАЙНДЭР

ТАСС

Нийслэлэй Хосе Мартиин нэрэмжэтэ Революциин талмай дээрэ сэрэгэй парад боложо, Национальна һайндэрөө — Кубын революциин илаһаар 15 жэлэй ойе Куба тэмдэглэбэ.

Хүндэтэ трибунанууд дээрэ — Кубын Коммунис партиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, Революционно правительствын Премьер-Министр Фидель Кастро, Компартиин ба Революционно правительствын хүтэлбэрилэгшэд, олониитын түлөөлэгшэд, мүн баярай һайндэртэ хабаадахаяа ерэһэн СССР-эй делегаци, бусад олон оронуудай делегацинууд.

Кубын компартиин ЦК-гай хоёрдохи секретарь, Кубын революционно зэбсэгтэ хүсэнүүдэй министр Рауль Кастро парад дээрэ үгэ хэлэбэ.

«Ерээдүй тээшээ найдамтайгаар харан, социализм, коммунизм тээшэ батаар дабшан, революциингаа ойе һайндэрлэжэ байнабди», — гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Манай революци ами наһаяа үгэһэн олон мянгаад тэмсэлшэдэй хүсэлэнгые бодото дээрэнь бэелүүлээ. Засаг гартаа абаад, колониализмһаа, шэнэ түхэлэй колониализмһаа оронойнгоо уг залгамжалан абаһан экономическа, социальна зорилгонуудые шиидхэжэ эхилээ һэмди гээд Р. Кастро тэмдэглэбэ.

Эдэ жэлнүүдэй туршада революци ехэ бэрхэшээл түбэгүүдтэй ушараһан байна. Экономическа асуудалаар США ехэ хашалта харшалалта хэнэ.

Үнгэрһэн 15 жэлэй турша соо Куба экономикоёо нилээд хүгжөөгөө.

Хэрбээ марксистско-ленинскэ үзэл сурталһаа үндэһэлөөгүй бол, манай революци социалис бэшэ байха һааб даа гээд Р. Кастро мэдүүлээ. Компартиин хүтэлбэрилгээр революци хэгдэдэг гээшэ.

Хэрбээ социалис оронуудай, нэн түрүүн Ленинэй агууехэ Эхэ ороной — Советскэ Союзай туһалаагүй һаань, манайда революци хэгдэхэгүй, бүхы харата ябуулгануудые, хашалта харшалалгануудые дабажа шадахагүй байгаа гэжэ Р. Кастро хэлэбэ.

Кубын революцида Фидель Кастро элитэ ехэ габьяатай, тэрэнэй ажал ябуулга олониитэ ажалшадай үндэһэн эрилтэнүүдтэ харюусана.

Үнгэрһэн 15 жэлэй турша соо манай орон ехэ амжалтануудые туйлаа гээд Р. Кастро хэлэһэн байна. Революциин илаһанай һүүлээр латифундинууд усадхагдажа, гүрэнэй ажахынууд бии болгогдоһон, гадаадын монополинуудай зөөри зөөшэ гүрэнэй мэдэлдэ абтаһан байгаа. Революциин илаһанай һүүлээрхи түрүүшын жэлнүүдтэ хүниие дарлалга мүлжэлгэ, хүдэлмэригүйдэлгэ үгы болоо һэн. Мүнөө орон дотор үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүнүүд үгы, медицинскэ хангалга түлөөһэгүй болонхой.

Энэ шэнэ жэлдэ партийна байгуулалтаяа нарижуулха, бүхы предприятинуудай ажал ябуулга һайжаруулха, түсэбтэ шэнэ табан жэлэй түсэб хараалагдаха байна. Ороной конституци зохёогдохо. Манай партиин нэгэдэхи съездэ бэлэдхэл эхилхэ гээд Р. Кастро тэмдэглээ.

Гаванадахи парад Кубын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй һүртэ хүсэнэй, ажалшан арадтаа, Коммунис партидаа, Революционно правительстводаа эдэнэй үнэн сэхэ байһанай гэршэ жэшээ болон үнгэрбэ.

БЕРЛИН

Испаниин ажалшадай тэмсэлые дэмжэнэ

ТАСС

Сүлөөтэ немец профсоюзуудай (ГДР) нэгэдэлнүүдэй Түбэй правлени мэдүүлгэ тунхаглахадаа, Испаниин профсоюзай хүдэлөөнэй 10 эдэбхитэниие, политическэ үзэл бодолойнгоо түлөө энэ ороной түрмэдэ хаагдаһан бүхы хүнүүдые сүлөөлхэ эрилтэ табяа.

Демократическа сүлөөтэ байдалай, профсоюзай эрхын түлөө Испаниин ажалшадай хэһэн тэмсэлтэй һанал нэгэтэй байһанаа ССНП-гэй түбэй правлени ГДР-эй профсоюзуудай 7,5 миллион гэшүүдэй үмэнэһөө мэдүүлээд, Испаниин захиргаанай арадта харша политикые эрид буруушааба.

БЕЙРУТ

Израилиин харата ябуулга

ТАСС

Январиин 2-то дүрбэн часай турша соо Израилиин сэрэгэй самоледууд Бейрут, Дамур, Сайда, Тир ба Ливанай бусад хотонууд дээгүүр ниидэһэн байна.

Энэ үдэр Израилиин сэрэгэй гурбан катер Ан-Накура, Тир шадараар Ливанай уһа руу нэбтэрэн ороһон байгаа гэжэ Бейрудэй газетэнүүд бэшэнэ.

ГАВАНА

К. Альтамирано Кубада

ТАСС

Чилиин Социалис партиин генеральна секретарь Карлос Альтамирано баригдангүй, Чилиһээ гараад ошобо гээд Пренса Латина агентство мэдээсэнэ. Чилиин сэрэгэй хунтада эсэргүү хүдэлөө улам шангадхахын тула Социалис партиин хүтэлбэриин шиидхэбэреэр тэрэ Куба ерэбэ.

БОНН

Тад ондоо байдалтай

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев Шэнэ жэлэй удэшэ радио, телевиденеэр үгэ хэлэхэдээ, «Ажалдаа ехэ амжалтануудые туйлажа, байдалаа улам һайжаруулһан СССР-эй ажалшадые халуунаар амаршалаа. Эб найрамдал хангахын түлөө аха дүү социалис оронуудай хамтын тэмсэлөөр үнгэрһэн жэлдэ туйлагдаһан амжалтануудые тэмдэглэлээ» гээд ГКП-гэй түбэй орган — «Унзере цайт» газетэ бэшэнэ.

«Капиталис оронуудай политигууд Шэнэ жэлэй урда тээ үгэ хэлэхэдээ, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэржэ, түлеэнэй дуталдажа байһан ушарһаа орон доторнай бэрхэшээлтэ байдал тохёолдоод байна гэжэ мэдүүлээ» — гэжэ газетэ элирхэйлнэ.

ДЕЛИ

Харилсаагаа хүгжөөхын түлөө

ТАСС

СССР-эй нефтиин промышленностиин министр В. Д. Шашин бүлэг экспертнүүдтэй хамта январиин 3-да эндэ ерэбэ. Совет нефтьшэдэй делегаци Индидэ ерээд байха үедөө нефтиин промышленностиин талаар СССР-эй ба Индиин Республикын хоорондохи харилсаае саашадань хүгжөөхэ асуудалнуудые хаража үзэхэ байна.

ПАРИЖ

Этигэн найдана

ТАСС

Париж шадарай Малакоф гэжэ багахан хотодохи «Томсон-Хьюстон-Гочкис-Брандт» концернэй предприятида бүһалгаан замханагүй. Салин хүлһэнэй дээшэлүүлхэ, ажаллаха арга боломжыень һайжаруулха эрилтэтэйгээр хүдэлмэришэд ажалаа гурба һарын урда тээ зогсооһон байгаа. Профсоюзуудай түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдөөнүүдые хэхэеэ предприятиин эзэдэй арсалта хээшье һаань, эрилтэнүүдээ хангуулхые туйлаха байхабди гэжэ бүһалгаалагшад этигэн найдана гээд «Юманите» газетэ бэшэнэ.

ХАНОЙ

Юумэнэй үнэ сэн хүндэрнэ

ТАСС

Урда Вьетнамда сайгонай захиргаанай мэдэлдэ байдаг районуудта шэнэ жэлэй һайндэрэй урда тээхэнэ эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн нилээд хүндэрһэн байна. Сайгоной «Донг фы онг» газетын бэшэһэнэй ёһоор, нэгэ килограмм барайгар 1.500 пиастрта байһан һаа, сэнгынь 1.800 пиастр болотороо нэмээ. Килограмм загаһан 340-тэ байһанаа 700 пиастрта хүрэбэ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«Орбита» харуулна:

13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — Һурагшадай амаралтын үдэрнүүдэй үедэ. «Забһарлалгын урда тээ 0:1» — Польшын телевизионно уран һайханай фильм. 3-дахи сери — «Хлопоты с кассой». 13.40 — «Элүүр энхэ байдалай». программын почто». 14.10 — **Үнгэтэ телевидени.** «Дэлхэйн арадуудай оюун бэлиг». 14.50 — 15.00 — Забһарлалга. 15.00 — **Үнгэтэ телевидени.** «Циркын галнууд». 15.50 — **Үнгэтэ телевидени.** Шайбатай хоккейгээр эдиршүүлэй дунда дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. СССР—США (3-дахи үе). Ленинградһаа дамжуулга (суранзан бэшэлгэ). 16.30 — Телевизор харагшадай асуудалнуудта «Правда» газетын политическэ шэнжэлэгшэ Ю. А. Жуков харюусана. 17.00— «Мүнөө үеын хүгжэм». 17.45 — «Разные люди» — телевизионно зүжэг. 6-дахи бүлэг. — «Зинаида Багляева». 18.50—19.00— Забһарлалга. 19.00—«Время» — мэдээсэлэй программа. 19.30 — «Хүгжэмэй мүрысөөн». Уран һайханай бүлгэмэй коллективүүдэй концерт. 20.45 — «Экранда кинокомеди» — «Сердца четырех» — уран һайханай фильм. 22.15 — 22.25—Забһарлалга. 22.25 — **Үнгэтэ телевидени.** «Мэндэ амар, нүхэр!» — совет-венгриин хүгжэмтэ хамтын программа. 23.30 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
Улаан-Үдэ харуулна:

13.40 — «Солярис» — уран һайханай фильм (1-дэхи сери).

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1974 оной январиин 5. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-00305. Заказ № 00444